

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Општина Књажевац

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПЛАНА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ТУРИСТИЧКОГ ПУНКТА
"КОЗАРНИЦА" НА СТАРОЈ ПЛАНИНИ, ОПШТИНА
КЊАЖЕВАЦ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA
Булевар краља Александра 73/II, Београд, тел. 3370-091, факс: 3370-203.

Београд, новембар 2013. године

НАЗИВ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ: ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ
УТИЦАЈА ПЛАНА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ
ТУРИСТИЧКОГ ПУНКТА "КОЗАРНИЦА" НА
СТАРОЈ ПЛАНИНИ, ОПШТИНА КЊАЖЕВАЦ НА
ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

НАРУЧИЛАЦ: Општина Књажевац

**НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ
СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ:** Институт за архитектуру и урбанизам Србије
Булевар краља Александра 73/II
11000 Београд

Директор: др Игор Марић, д.и.а.

**РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ
СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ:** др Бошко Јосимовић, д.п.п.

**ЧЛАНОВИ СИНТЕЗНОГ
ТИМА:** др Игор Марић, д.и.а.
мр Божидар Манић, д.и.а.
др Саша Милијић, д.п.п.
др Никола Крунић, д.п.п.
Тања Бајић, м.и.а
мр Ана Никовић, д.и.а.

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ.....	4
1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ.....	6
1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима.....	6
1.1.1 Предмет Плана.....	6
1.1.2 Садржај Плана.....	9
1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Плану.....	10
1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима.....	12
1.1.4.1. Извод из Регионалног просторног плана Тимочке Крајине.....	12
1.1.4.2. Извод из Просторног плана Парка природе и туристичке регије Стара планина.....	12
1.1.4.3. Извод из Просторног плана општине Књажевац.....	13
1.1.4.4. Извод из Програма развоја туризма Старе планине и других докумената.....	15
1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени.....	15
1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине.....	15
1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени утицају.....	18
1.2.3 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Плану и разлози за изостављање одређених питања из поступка СПУ...	20
1.2.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама.....	20
2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА.....	22
2.1 Општи циљеви стратешке процене.....	22
2.2 Посебни циљеви стратешке процене.....	22
2.3 Избор индикатора.....	22
3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ.....	26
3.1 Процена утицаја варијантних решења.....	27
3.2 Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.....	27
3.3 Резиме значајних утицаја плана.....	32

3.4 Кумулативни и синергетски ефекти.....	32
3.5 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину.....	33
4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА.....	36
5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА.....	37
5.1. Опис циљева плана.....	37
5.2. Индикатори за праћење стања животне средине.....	38
5.2.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода.....	38
5.2.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха.....	40
5.2.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта.....	41
5.2.4 Мониторинг емисије.....	42
5.2.5 Мониторинг буке.....	42
5.2.6 Мониторинг природних вредности.....	43
5.3. Права и обавезе надлежних органа.....	43
6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ.....	45
6.1. Методологија за израду стратешке процене.....	45
6.2. Тешкоће при изради стратешке процене.....	48
7. ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА.....	49
8. ПРИКАЗ ЗАКЉУЧАКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ.....	50

ДОКУМЕНТАЦИЈА

ГРАФИЧКИ ПРИЛОГ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Стратешка процена утицаја на животну средину (СПУ) јесте вредновање потенцијално значајних утицаја планова и програма на животну средину и одређивање мера превенције, минимизације, ублажавања, ремедијације или компензације штетних утицаја на животну средину и здравље људи. Применом СПУ у планирању, отвара се простор за сагледавање насталих промена у простору и уважавање потреба предметне средине. У оквиру ње се све планом предвиђене активности критички разматрају са становишта утицаја на животну средину, након чега се доноси одлука да ли ће се приступити реализацији плана и под којим условима, или ће се одустати од планираних активности.

Планирање подразумева развој, а стратегија одрживог развоја захтева заштиту животне средине. У том контексту, стратешка процена утицаја представља незаобилазан инструмент који је у функцији реализације циљева одрживог развоја.

СПУ интегрише социјално–економске и био–физичке сегменте животне средине, повезује, анализира и процењује активности различитих интересних сфера и усмерава политику, план или програм ка решењима која су, пре свега од интереса за животну средину. То је инструмент који помаже да се приликом доношења одлука у просторном планирању интегришу циљеви и принципи одрживог развоја, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину, на здравље и друштвено-економски статус становништва. Значај СПУ огледа се у томе што:

- укључује аспект одрживог развоја бавећи се узроцима еколошких проблема на њиховом извору,
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте, на пример - кумулативни и социјални ефекти,
- помаже да се провери повољност различитих варијанти развојних концепата,
- избегава ограничења која се појављују када се врши процена утицаја на животну средину већ дефинисаног пројекта.
- обезбеђује локациону компатибилност планираних решења са аспекта животне средине,
- утврђује одговарајући контекст за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање, итд.

СПУ се у домаћу праксу планирања уводи Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", број 135/2004, 36/09 и 72/09 – 43/11 - Уставни суд, чланови 34. и 35.). Према члану 35. овог закона *"Стратешка процена утицаја на животну средину врши се за планове, програме и основе у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама и других области и саставни је део плана, односно програма или основе"*.

СПУ мора бити усклађена са другим проценама утицаја на животну средину, као и са плановима и програмима заштите животне средине и врши се у складу са поступком прописаним посебним законом, тј. Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/2004 и 88/10).

СПУ се ради у циљу обезбеђивања заштите животне средине и унапређивања одрживог развоја интегрисањем основних начела заштите животне средине у поступак припреме и усвајања планова. Израда СПУ обухвата «припрему извештаја о стању животне средине, спровођење поступка консултација, усвајање извештаја и резултата консултација у поступку одлучивања и доношења или усвајања одређених планова и програма, као и пружање информација и података о донетој одлуци (Закон о СПУ).

Према члану 6. Закона, критеријуми за утврђивање могућности значајних утицаја на животну средину планова и доношење одлуке о изради СПУ садржани су у Прилогу I. Ови критеријуми заснивају се на: (1) Карактеристикама плана и (2) Карактеристикама утицаја. За доношење одлуке о изради и обухвату СПУ, уз примену осталих критеријума, посебно је важна идентификација проблема заштите животне средине планског подручја и могућност утицаја плана на њене основне чиниоце.

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину, припремљен је на основу Одлуке о изради Плана генералне регулације за туристички центар „Голема река” са туристичким пунктом „Мирица”, туристички пункт „Козарница” и сектор алпског скијалишта „Голема река”, бр. 350-61/2011-01 од 22.12.2011. год. (“Службени лист општине Књажевац”, бр. 10/11), односно на основу члана 10. Одлуке.

За потребе израде предметне СПУ, Општина Књажевац, као наручилац израде Плана и СПУ, за обрађивача СПУ ангажовала је Институт за архитектуру и урбанизам Србије.

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Према члану 13. Закона о стратешкој процени полазне основе стратешке процене обухватају:

- кратак преглед садржаја и циљева плана и односа са другим плановима и програмима,
- преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи,
- карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају,
- разматрана питања и проблеме заштите животне средине у плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене,
- приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у плану и програму, укључујући варијантно решење нереализовања плана и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине,
- резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене.

Све наведене ставке обухваћене су у овом поглављу, изузев приказа и евалуације варијантних решења која су обрађена у поглављу 3. стратешке процене.

1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима

1.1.1 План генералне регулације

План генералне регулације је припремљен уз поштовање принципа одрживог развоја, домаћих и међународних стандарда, као и социо-економских интереса општине Књажевац и Републике Србије. Посебна пажња је посвећена еколошки прихватљивом коришћењу и заштити расположивих локалних изворишта водоснабдевања, у изворишном делу Трговишког Тимока, који ће се активирати етапно, како би се омогућило економски најповољније дограђивање и повећавање капацитета у складу са предвиђеним бројем стационарних корисника на подручју Плана генералне регулације. Имајући у виду важност проблематике коришћења и заштите вода, као ограничавајућег услова за реализацију планинског туристичког центра, План генералне регулације се ради у оквиру истраживачко-развојног пројекта "Одрживо коришћење ресурса у горњем току Трговишког Тимока", синхронизовано са реализацијом истраживачког пројекта "Одрживи просторни развој Подунавља у Србији" (евиденциони број Пројекта ТП 36036) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије у оквиру програма истраживања у области технолошког развоја за период 2011-2014. Година.

Подручје плана генералне регулације се налази у Парку природе и примарној туристичкој дестинацији Стара Планина, чији статус је одређен Просторним планом Републике Србије („Сл. гл. РС“, број 88/10), Просторним планом Парка природе и туристичке регије Стара планина („Сл. гл. РС“, број 115/08) и Уредбом о заштити Парка природе Стара планина („Сл. гл. РС“, бр. 23/2009).

Одлуком је предвиђено да се Концептом плана генералне регулације обради укупно планско подручје површине од око 1253 ha које обухвата следеће планске целине: туристички центар „Голема река” са туристичким пунктом „Мирица” (око 145 ha), туристички пункт „Козарница” (око 26 ha) и Сектор алпског скијалишта „Голема река” (око 1082 ha); укључујући везе приступних саобраћајница и инфраструктуре. Такође Одлуком је предвиђено да се у фази Концепта плана генералне регулације утврде могућности: доношења Плана генералне регулације фазно по просторним целинама; и израде Стратешке процене утицаја Плана на животну средину, такође, фазно по просторним целинама. Претежна намена су стационарне туристичке услуге, спорт и рекреација.

Подручје плана обухвата туристички пункт „Козарница” – површине око 26 ha (на југоисточним и југозападним експозицијама), у долини Козарничке реке, пружа се у правцу северозапад-југоисток, од локалног пута Црни Врх-Јабучко Равниште (између надморске висине од око 900 m на северозападу, код ушћу два потока, до око 1100 m н.в. на југоистоку) ка скијалишту (наслањајући се на његове северозападне падине) и висинском разликом од око 200 m. На основу катастарског плана за предметни простор у оквиру општине Књажевац, КО Црни Врх, размере 1:2500, може се констатовати да се у граници Плана генералне регулације налазе катастарске парцеле (целе):

- 7729, 7728, 7727, 7726, 8080, 8082, 8081, 8083, 8084, 8102, 8103, 8104, 8118, 8115, 8117, 8120, 8121, 8122, 8123, 8124, 8125, 8126, 8127, 8130, 8134, 8135, 8147, 8282, 8240, 8241, 8248/1, 8249, 8237, 8253, 8262, 8263, 8264, 8266, 8265/1, 8265/2; (део): 8105, 8118, 8116, 8114, 8112, 8131, 8132, 8133, 8137, 8242, 8243, 8247, 8248/2, 8254, 8257, 8258, 8260, 8261, 8085, 8086, 8090, 8095, 8096, 8098, 8099, 8878, 8912, 8078, 8079, 8054, 8055, 8059, 8060, 8100.

Концепт туристичког центра Голема река са туристичким пунктом Мирица и туристичким пунктом Козарница по карактеру, квалитету, квантитету и положају је заснован на савременим тржишним критеријумима тражње, конкурентности и маркетинга туристичке понуде, у контексту актуелних трендова развоја планинског туризма, и посебно интересовања инвеститора, водећи рачуна о природним вредностима, условима и ограничењима. Планирани развој туристичких капацитета се уклапа у започети концепт система скијалишта и туристичког насеља на Јабучком Равништу.

На подручју плана Генералне регулације планиран је мањи туристички пункт капацитета од око 300 лежаја, комерцијални садржаји, паркинг, ски-пункт са полазишем жичаре и исходиштима ски-стаза

Табела 1.1. Биланс корисника за цео комплекс туристичког центра Голема река са туристичким пунктом Мирица и туристички пункт Козарница

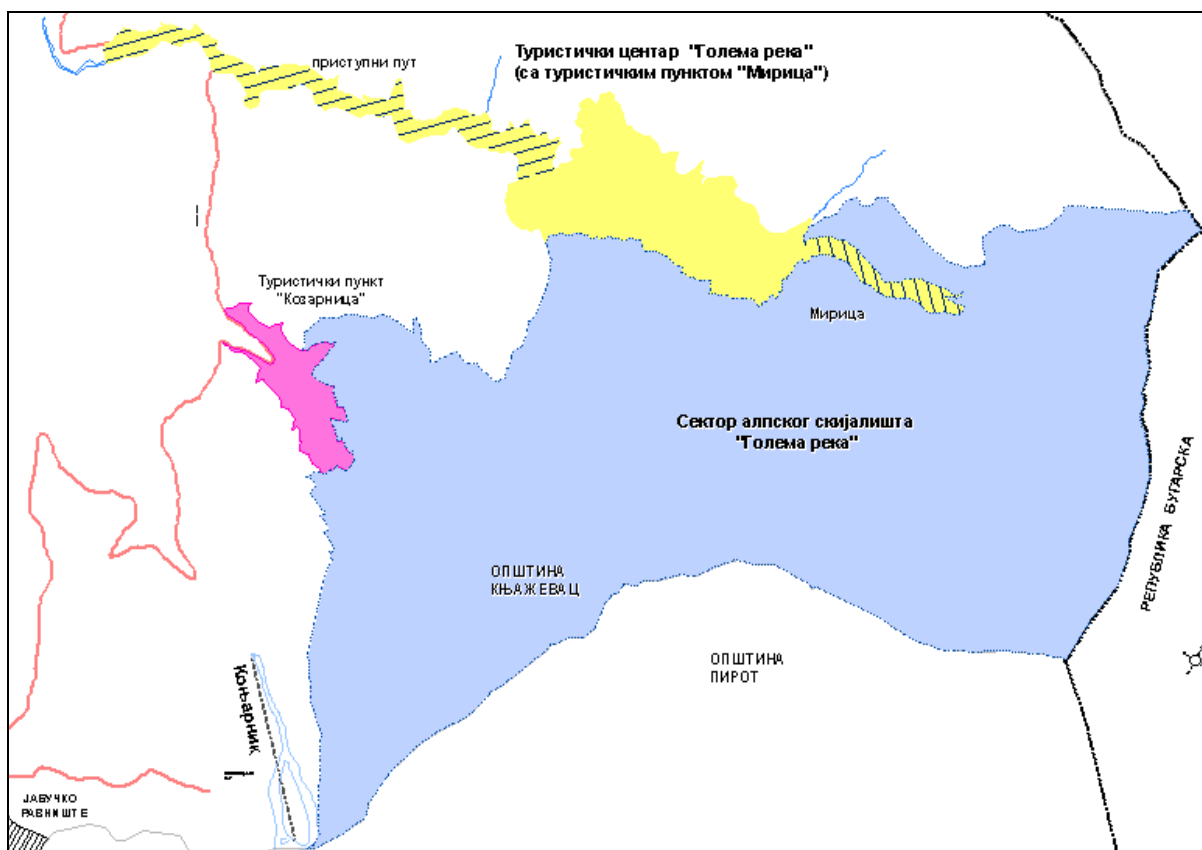
	<i>Укупан број корисника</i>
<i>туристички лежаји</i>	3800
<i>службени лежаји</i>	200
<i>дневних излетника</i>	6000
<i>запослених</i>	600
<i>Укупан максимални број једновремених корисника</i>	10600

Посебни циљеви уређења и израдне су:

- усклађивање јавних и приватних намена;
- изградња на за то погодним теренима те спречавање на неповољним на којима би услед изградње могло доћи до непожељних последица преко (нагиби до 45% или 25°);
- равномерна организација физичких структура које треба да прате морфологију терена и формирају аутентичан амбијент;
- равномерно опремање инфраструктуром;
- флексибилност и равномерна распоређеност намена како би се омогућило прилагођавање захтевима тржишта, те изашло у сусрет различитим захтевима инвеститора уз нужна ограничења;
- контрола програмираних капацитета, у функцији неконтролисаног ширења,
- ограничена искоришћености водних ресурса, заштита природе и амбијента.
- материјализација у складу са микроклимом и планерским амбијентом.
- енергетска ефикасност, и др.

Обзиром на планински карактер простора са разуђеном морфологијом, водећи рачуна да је предвиђен релативно велики просторни обухват, затим значајна ограничења водних ресурса те предложене планиране урбане средине која би имала доминантан изглед великог села, параметри ће се кретати у следећим оквирима: спратност од П+Пк те заузетост терена у зависности од позиције и величине парцеле од 20 - 60%.

Слика 1.2. Подела ширег простора на просторне целине-фазе

Табела 3. Урбанистичка подцелина "Козарница"

Просторне целине	Површина (ha)	% у укупном
Туристички пункт „Козарница“	25,98	2,07

1.1.2 Садржај Плана детаљне регулације

У изради Плана примењен је савремени, про-активни приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба друштво-економског развоја и заштите природних вредности, квалитета животне средине и културно-историјских обележја. Као кључни развојни ослонац разматран је туризам, уз пуно уважавање осталих комплементарних активности, демографских, комуналних и инфраструктурних питања и проблема.

Садржај Плана у потпуности је усклађен са легислативом и садржи све елементе прописане Правилником о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Службени гласник РС“, бр. 31/10, 69/10 и 16/11):

ОПШТА ДОКУМЕНТАЦИЈА

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

- I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ
- I.1. ПОВОД И ЦИЉ ИЗРАДЕ ПЛАНА
- I.2. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ
- I.3. ОБУХВАТ ПЛАНА
- I.4. ИЗВОД ИЗ УСВОЈЕНОГ КОНЦЕПТА ПЛАНА
- II ПЛАНСКИ ДЕО – ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА
- II.1. КОНЦЕПЦИЈА УРЕЂЕЊА
- II.1.1. Подела на карактеристичне целине
- II.1.2. Планирана претежна намена простора
- II.1.3. Урбанистички показатељи
- II.2. УРБАНИСТИЧКИ УСЛОВИ ЗА ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТЕ ЈАВНЕ НАМЕНЕ
- II.2.1. Саобраћајне површине и објекти
- II.2.2. Јавне зелене површине
- II.2.3. Јавни објекти
- II.3. УРБАНИСТИЧКИ УСЛОВИ ЗА КОМУНАЛНУ ИНФРАСТРУКТУРУ
- II.3.1. Водоснабдевање
- II.3.2. Канализациона мрежа
- II.3.3. Електроенергетска мрежа и објекти
- II.3.4. Телекомуникациона мрежа и објекти
- II.3.6. Степен комуналне опремљености грађевинског земљишта
- II.4. СКИЈАЛИШНА И РЕКРЕАТИВНА ИНФРАСТРУКТУРА
- II.6. ИНЖЕЊЕРСКОГЕОЛОШКИ УСЛОВИ (ИНЖЕЊЕРСКО-ГЕОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ТЕРЕНА СА ГЕОТЕХНИЧКИМ УСЛОВИМА И ПРЕПОРУКАМА)
- II.7. УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЛЕЂА
- II.8. УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ ПРИРОДЕ И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- II.8.1. Природни услови и вредности
- II.8.2. Заштита (природе и) природних вредности (и режими заштите)
- II.8.3. Заштита животне средине
- II.8.4. Правила уређења и заштите шума и шумског земљишта
- II.8.5. Мере заштите од ерозије
- II.9. ОСТАЛИ УРБАНИСТИЧКИ УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ
- II.9.1. Цивилна заштита
- II.9.2. Заштита од елементарних непогода
- II.9.3. Заштита од пожара

- II.10. МЕРЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ ИЗГРАДЊЕ И УПОТРЕБЕ ОБНОВЉИВИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ
- II.11. УСЛОВИ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ И ОДНОШЕЊЕ ОТПАДА
- II.12. ПОСЕБНИ УСЛОВИ ПРИСТУПАЧНОСТИ
- II.13. ЛОКАЦИЈЕ ЗА ДАЉУ РАЗРАДУ
- III ПЛАНСКИ ДЕО – ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА
- III.1. ВРСТА И НАМЕНА ОБЈЕКТА
- III.2. ПРАВИЛА ПАРЦЕЛАЦИЈЕ
- III.3. ПРАВИЛА РЕГУЛАЦИЈЕ И ПОЛОЖАЈ ОБЈЕКТА НА ПАРЦЕЛИ
- III.4. ИНДЕКС ЗАУЗЕТОСТИ
- III.5. СПРАТНОСТ И ВИСИНА ОБЈЕКТА
- III.6. УСЛОВИ ЗА ИЗГРАДЊУ ОБЈЕКТА НА ИСТОЈ ГРАЂЕВИНСКОЈ ПАРЦЕЛИ
- III.7. АРХИТЕКТОНСКО ОБЛИКОВАЊЕ И МАТЕРИЈАЛИЗАЦИЈА
- III.8. ПРАВИЛА ЗА ОГРАЂИВАЊЕ
- III.9. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ПРИСТУПА ПАРЦЕЛИ И ПРОСТОРА ЗА ПАРКИРАЊЕ
- IV СМЕРНИЦЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА
- IV.1. ФАЗНОСТ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

ГРАФИЧКИ ДЕО

ДОКУМЕНТАЦИОНА ОСНОВА

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Плану

Циљеви изградње, уређења, заштите и коришћења подручја утврђени су првенствено на основу општих начела и циљева одрживог развоја и заштите Старе планине као природног добра од националног интереса и као туристичког подручја од националног интереса. Непосредна подлога за утврђивање ових циљева и задатака садржана је у циљевима развоја туризма по Просторном плану Републике Србије, Регионалном просторном плану Тимочке Крајине и Стратегији развоја туризма Србије која подразумева: комплексну валоризацију потенцијала туристичке понуде; успостављање система садржајно и функционално заокружене и регионално интегрисане туристичке понуде; подстицање туристичких подручја са најповољнијим могућностима за продужење туристичке сезоне и повећање степена искоришћености капацитета; укључивање природних, културно-историјских и других вредности у развој туризма, уз целовиту заштиту животне средине, природе, природне и културне баштине. Поред тога циљ израде Плана је дефинисање правила заштите и уређења простора и грађења за објекте туристичке намене на Старој планини на територији општине Књажевац у складу са важећим планским документима вишег реда (Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина, Просторним планом општине Књажевац, Програма развоја планинског туризма и др). С обзиром да је подручје Плана генералне регулације неурбанизован и неизграђен простор основни циљеви су:

- уређивање грађевинског земљишта кроз мере и инструменте плана према Закону о планирању и изградњи;
- издвајање земљишта за јавне и остале намене;
- утврђивање правила грађења и уређења.

Непосредни циљеви изградње и уређења су:

- установљење, развој и изградња комплекса планских целина Туристичког пункта „Козарница” са туристичко рекреативном инфраструктуром искључиво у III заштитној зони Парка природе Стара Планина;

- организовање јединствене туристичке понуде са јединственим туристичким производом и маркетингом понуде, високим стандардима планираних објеката;
- формирање полазних чворишта система алпског скијалишта сектора Голема река са улазима и терминалима (који треба да покрију цело подручје скијалишта на територији Књажевца, укључујући и већ активирани делови система ка Коњарнику и Јабучком Равништу, и делу туристичког ризорта на подручју општине Пирот), изградњом нових жичара, ски-стаза и полигона ски-школа, као и формирање техничког сервиса у функцији одржавања скијалишта;
- изградња и одржавање приступних путева, планирање и изградња паркинга и гаража, објеката супраструктуре и техничке инфраструктуре;
- обезбеђивање прихвата већег броја дневних излетника, зимске и летње понуде.
- обезбеђивање прописног опремања локалитета јавном комуналном инфраструктуром, првенствено хидротехничке инфраструктуре (водовода и канализације), улица, електро и ТТ инсталација, и др.;
- утврђивање високих стандарда за заштиту животне средине Парка природе Стара планина и то у области заштите вода, топлификације, аутомобилског саобраћаја, комуналне хигијене и заштите од буке кроз планске инструменте и мере за сваку појединачну област;
- утврђивање планских инструмената и мера, правила изградње и стандарда, облика и типа архитектонског обликовања.

У складу са наведеним циљним оквирима, уређење, заштита и коришћење планских целина на подручју Плана генералне регулације засниваће се на следећим посебним опредељењима и задацима развоја туризма:

- Туризам и рекреација, као активности најизразитије комплементарне заштити, ревитализацији и коришћењу природних и културних добара Парка природе, представљаће водећу привредну грану одрживог развоја подручја и агенс развоја других комплементарних активности, посебно здравствено-рекреативних функција, пољопривреде, ловства, чисте енергетике, занатства и домаће радности, као и активности друштвеног стандарда (саобраћај, комуналне службе, терцијарне и кварталне јавне службе);
- Поштоваће се принципи одрживог развоја, домаћи и међународни стандарда, као и социо-економски интереси општине Књажевац и Републике Србије, посебно у погледу усклађеног развоја туризма и коришћења и заштите расположивих локалних изворишта водоснабдевања горњем току Трговишког Тимока, у складу са предвиђеним бројем стационарних корисника;
- Плански концепт понуде туризма и рекреације подручја биће заснован на природним условима, ресурсима и вредностима за зимску и летњу понуду. Сходно томе, туристичко-рекреативна понуда подручја ће анимирати и задовољити тражњу претежно у стационарном и излетничком спортско-рекреативном туризму;
- Развоја планинског туризма уз функционалну интеграцију са постојећом и планираном спортско-рекреативном понудом туристичке дестинације Стара планина, посебно планинских села и туристичким ризортом Јабучко Равниште;
- Државно стимулисаће социо-економских функција туризма, посебно, запошљавања локалног становништва у туризму, здравствене и спортске рекреације, спорта, едукације деце и омладине; и обезбеђење подршке развоју туризма државним улагањима у изградњу саобраћајне, комуналне и јавносоцијалне инфраструктуре (за задовољавање заједничких потреба туризма

и локалног становништва и захтева заштите природе), као и стимулацијом комерцијалних инвеститора кроз фискалне, кредитне и друге олакшице и одговарајуће мере земљишне политике (посебно у погледу грађевинског земљишта) и др.

1.1.4. Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима

Плански и правни основ за израду и доношење предметног Плана чини:

- Регионални просторни план Тимочке крајине („Сл гл. РС“, бр. 51/11);
- Просторни план Парка природе и туристичке регије Стара планина („Сл. гл. РС“, бр. 115/08);
- Просторни план општине Књажевац (“Сл. лист општине Књажевац бр. 9/1-2011);
- Програм развоја планинског туризма на подручју Старе планине („Сл. гл. РС”, бр. 85/2007); и
- Уредба о заштити Парка природе Стара планина („Сл. гласник РС” бр. 23/2009).

1.1.4.1. Извод из Регионалног просторног плана Тимочке Крајине

Туристички простор Тимочке Крајине, између осталог обухвата делове туристичког кластера "југоисточна Србија" са туристичком дестинацијом "Стара планина" (са водећим активностима алпског скијања и других зимских спортова као и летње рекреације). Према туристичким ресурсима и критеријумима тражње туристичке и рекреативне клијентеле, понуда подручја засниваће се доминантно на *планинском туризму и рекреацији* - на Старој планини са разноврсном целогодишњом понудом како у зимској сезони (алпско, турно и нордијско скијање, сноу-борд и др.), тако и у летњој сезони (планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам, летење змајем и параглајдером, бас-сафари и др.) уз сеоски, ловни и еколошки туризам. Глобални зонинг релевантног дела територије Зајечарског и Борског округа плански је диференциран на туристичке рејоне, са целовитим и међусобно интегрисаним комплексима туристичке понуде, и плански рангиран на туристичка места. Стара планина припада Књажевачко-Сокобањском туристичком рејону и представља средишњи део туристичке дестинације Стара планина, која у Зајечарском округу захвата делове општина Књажевац и Сокобања. Књажевац ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке вредности као што су Парк природе Стара планина, Ргошка бања, спортско-рекреативни центар Бањица, археолошки локалитети (Тимасум минус, Бараница, Дубрава, Габровница и др.), етно село Равна, сакрални објекти (Манастир Свете Тројице-XIV век, између насеља Доња Каменица и Горња Каменица, Црква Свете Богородице у Доњој Каменици, црква Светог Ђорђа у Књажевцу и др.), излетиште Бараница и др. Главна туристичка понуда рејона у погледу планинског туризма, започета на Старој планини (туристички ризорт „Јабучко равниште“ и туристичко насеље Бабин Зуб-Коњарник) развијаће се у планинској зони и подпланинској зони, и уз интеграцију са туристичким ресурсима и природним и културним вредностима у окружењу. Планинску зону представљаће виши планински појас са доминантном, планинском понудом у простору и новим туристичким смештајем у непосредном контакту са том понудом (туристички ризорт „Јабучко равниште“ и туристички центар „Голема река“ уз наставак активирања алпског скијалишта).

1.1.4.2. Извод из Просторног плана Парка природе и туристичке регије Стара планина

По Просторном плану подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина туристички центар „Голема река” конципиран је са капацитетом од око 3200 лежаја (као и са око

2500 дневних излетника 1.500 у зимској и 1.000 у летњој сезони; 160 службених лежаја; и око 660 запослених), туристички пункт Мирица са капацитетом од око 300 лежаја (као и са око 1800 дневних излетника 1.340 у зимској и 450 у летњој сезони; 15 службених лежаја; и око 80 запослених) и туристички пункт Козарница са капацитетом од око 300 лежаја (као и са око 2100 дневних излетника 1.790 у зимској и 350 у летњој сезони; 15 службених лежаја; и око 60 запослених). Укупан стационарни туристички капацитет износи 3800 лежаја у зони III степена заштите са делом скијашке инфраструктуре у зони II степена заштите Парка природе. Сектор алпског скијалишта "Голема Река" на територији општине Књажевац (слив Црновршке реке) је капацитета од мин. 9.500 до оријентационо макс. 15.700 једновремених скијаша, са 10 главних жичара - једном кабинском жичаром (од новог локалитета "Голема Река" до Тупанара) и 9 других жичара (укупне висинске разлике од око 6.400 m) и од мин. 30 km до оријентационо макс. 63 km алпских ски-стаза; у оквиру овог сектора је већи део скијалишта туристичког ризорта Јабучко Равниште.

Туристичку центар Голема река са Мирицом, као и пункт Козарница, представљају значајне улазе у скијалиште, како за све алпске скијаше смештене у њима, тако и за део скијаша дневних излетника. Од спортско-рекреативних садржаја у центру Голема река су по правилу предвиђени: терени за мале спортове, школе скијања; и др.; у непосредном окружењу комплекса центара предвиђена је по једна мања скакаоница и по могућству по једна вишенаменска мала водоакумулација са аква-програмом; у склопу комплекса предвиђено је полазиште/терминал или транзитни пункт излетничких и планинарских стаза (у летњем периоду). Од јавних служби и услуга у центру су предвиђени: посебне службе - горска служба спасавања, противпожарна служба и служба за одржавање путева; саобраћај - аутобуска станица, централне гараже и паркинзи; занатски сервиси - техничка база скијалишта, сервис спортске опреме и др.; здравствена станица; Визитор центар и др.

Према расположивим хидролошким ресурсима, распореду корисника вода и прогнозираним потребама за водом туристичких локалитета, систем за обезбеђење вода највишег квалитета, биће формиран од више групних или појединачних локалних система, од којих ће неки бити међусобно повезани. Норме потрошње воде у планинској зони предвиђене су са минимумом 400 l/к/д по стационарном туристи и 25 l/к/д за дневне излетнике. Основна концепција система за обезбеђење вода највишег квалитета заснива се, између осталог, на следећим правилима: усклађеност капацитета изворишта водоснабдевања и размештаја стационарних туриста; остваривање пуне еколошке заштите изворишта, што захтева да се низводно од свих водазахвата мора обезбедити гарантовани еколошки проток, који у топлом делу године не може да буде мањи од $Q_{\text{м.мес}}$ 80%. За туристички центар Голема Река резервисано је 15,5 L/s, туристички пункт Мирица, 1,8 L/s и туристички пункт Козарница 1,9 L/s (са изворишта у оквиру челенке сливова Големе Реке и Црновршке реке). Просторним планом је утврђено да начин решавања водоснабдевања туристичког ризорта "Јабучко равниште" не искључје, односно не сме угрозити примарне правце развоја подсистема водоснабдевања туристичких центара, насеља и пунктова, за које су планом резервисани коридори водовода. као и капацитети изворишта сливова који им гравитирају.

1.1.4.3. Извод из Просторног плана општине Књажевац

Започет развој и уређење Старе Планине као туристичке дестинације базираће се на уравнотеженом и полицентричном развоју туристичког центра "Голема Река" са пунктом

Мирица (у категорији европских малих центара до 4000 лежаја), туристичког ризорта/центра Јабучко равниште (у оквиру капацитета прве фазе до 6000 лежаја, односно до капацитета стационарних корисника кога омогућавају расположива локална изворишта, која су билансирана на око око 7 L/s од чега су 2,5 L/s на територији Књажевца, што је довољно за максимално око 1200 стационарних корисника), туристичког пункта Козарница, туристичког насеља "Коњарник" и више сеоских насеља у непосредном окружењу, са функционалним правцима одрживих и динамичних интеграција према Књажевцу и традиционалним насељима која имају развојну перспективу. Просторним планом општине Књажевац поштују се одређења Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина, ("Сл. гл. РС" бр. 115/08"), у погледу капацитета смештаја, капацитета и генералног решења скијалишта, као и смерница за уређивање туристичких локалитета и јавног скијалишта) уз одређене корекције условљене ограничењима водоснабдевања туристичких локалитета. Ради благовременог резервисања простора за туристичку понуду на подручју општине неопходно је комплетирање планске, програмске и инвестиционо-техничке документације, уређење земљишта за потребе развоја неактивираних туристичких локација (центра Голема река, који се наслања на најатрактивнији сектор скијалишта Старе планине са висинском разликама преко 1000 m, и др.) у функцијској међузависности са заштитом и презентацијом природних и културних добара, развојем пољопривреде и осталих комплементарних активности. У развоју туризма поштоваће се основни принципа одрживог развоја, међународни стандарди као и социо-економски интереси општине Књажевац и Републике Србије.

Простори за јавна скијалишта, као и простори за туристички ризорт и туристички центар, туристичко насеље и туристичке пунктове, утврђени Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина и овим Просторним планом привешће се намени тек на основу израде и доношења одговарајућих докумената разраде Просторног плана - планова генералне регулације и/или планова детаљне регулације. Кроз планску разраду провериће се димензионисани капацитети туристичких локалитета на основу детаљније валоризације изражених погодности за изградњу, ослоњеност на квалитетно алпско скијалиште, саобраћајни приступ и опремање инфраструктуром (посебно могућност и рационалност водоснабдевања и канализација отпадних вода).

Плански биланси водоснабдевања туристичких локалитета су резервисани из локалних изворишта који има гравитирају и то: Голема река: 15,5 L/s; ТН Коњарник-Бабин Зуб: 2,8 L/s (реализована два водовода – за Коњарник и за Бабин зуб); ТЦ Јабучко Равниште (расположиво око 7 L/s од чега 2,5 L/s на територији Књажевца, што је довољно за максимално око 1200 стационарних корисника); ТП Гравалџоса: 1,6 L/s, захват у горњем току Кршјанске реке; ТП Мирица: 1,8 L/s; ТП Козарница: 1,9 L/s. Укупно из локалних изворишта у зони наведених туристичких локалитета око 27 L/s изворских вода, које се могу користити без пречишћавања, само уз дезинфекцију.

1.1.4.4. Извод из Програма развоја туризма Старе планине и других докумената

Уз Јабучко Равниште као централно место планинског ризорта Стара планина на којем ће бити размештен највећи део смештајних и осталих капацитета туристичке понуде, за базно подручје предвиђена је и локација Голема Река (на темељу детаљне евалуације свих релевантних физичких карактеристика целокупног подручја Старе планине - нагиб терена, страна света, изложеност сунцу, задржавање снега, прихватни потенцијал сваке локације и

сл.). Базно подручје Голема река је дефинисано као погодно за смештај будућих скијашких стаза и пратећих скијашких инсталација, односно подручје на којем ће, у одређеној мери, бити лоцирана и смештајна, угоститељска и друга услужна понуда (углавном за прихват око 4570 дневних посетилаца и уз обезбеђење око 2.040 паркиралишних места и гаража, изградњу скијашког тренинг центра и др.).Програмом је предвиђено и инфраструктурно опремање које обухвата и изградњу приступне инфраструктуре које, између осталог обухвата и изградњу канализацијског колектора Голема Река - Црни Врх. Истакнута су ограничења у погледу водоснабдевања, посебно за изградњу туристичких садржаја на подручју Јабучког равништа,које се ослања се на воду из Дојкиног врела (која је довољна за изградњу смештајних капацитета до 500 лежајева). У том смислу, препоручује се повезивање са Завојским језером или с другим изворима на подручју општине Пирот, као и додатна истраживања која би вероватно требала потврдити прогнозирани капацитет водоснабдевања од око 70 литара у секунди.

1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

За потребе израде овог Извештаја, уважавајући специфичност предметног подручја, преузети су општи подаци из Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину измена и допуна Плана детаљне регулације прве фазе туристичког ризорта «Јабучко Равниште» на Старој Планини и подаци прикупљени у поступку израде предметног плана.

1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине

Подручје Плана је лоцирано мањим делом на висини од око 1400 метара, дакле у амбијенту планинског појаса са експозицијама погодним за локацију смештајних капацитета односно алпског скијалишта.

Подручје Плана има малу сеизмичност (до 6° MCS), а према геолошкој грађи и прираштај сеизмичности је мали (до 0,5° MCS). Комплекс различитих услова везаних за карактеристике рељефа на овом подручју имају изразити значај при одређивању намене површина.

Посебна вредност овог подручја је што су на њему концентрисане површине туристичког центра Голема река са погодним топлим експозицијама и нагибима за стационарно коришћење, као и са локацијом на контакту са квалитетним скијалиштем (са висинским разликама преко 1000 m тј. од 1100-2169 m нв) као и са могућношћу рационалног водоснабдевања.

Климатске одлике конкретног подручја су следеће: највећи број дана са снежним падавинама имају зимски месеци (XII, I, II), када је и до 100% падавина у облику снега; средњи број дана са снежним покривачем зависи од висине и експозиције терена и креће се 90-180; снежни покривач дебљине 10 cm траје у овој области 90-150 дана, од 30 cm 70-140, а од 50 и више cm 40-100 дана; поред утицаја експозиције и надморске висине, за очување и трајање снежног покривача значајни су праваци брзина ветрова; доминантни ветрови често стварају сметове 3-5 m висине; и имајући све то у виду, најповољнији смучарски терени се јављају на северним падинама, и то на нагибима од 1200 m висине па навише, где је утицај инсолације на отапање снега знатно слабији. Појава првог снега може се очекивати у периоду од 16.10-16.12, а последњег од 16.04-16.05, зависно од поменутих конкретних услова; доминира северни ветар чија је

честина јављања највећа (зима, пролеће), док само нешто мању частину има западни ветар (лето, јесен) (у односу на функције и садржаје који ће се јављати у делу посматраног подручја изнад 1000 m надморске висине, ветар може имати следеће утицаје: доминантним, најјачим зимским ветровима из правца северозапада и југоистока највише је изложен гребен и горње падине повијарца, док се смањењем висине ти утицаји смањују. Западни, топлији и влажнији ветар који дува у летњем периоду и знатно је слабији, у пролеће утиче на топљење снега свих алпских терена, сем оних на већим висинама са често северном и североисточном експозицијом и делимично оних под шумом на северозападним експозицијама); термички режими имају правилан годишњи ток у оквиру кога само средња месечна температура најхладнијег месеца (јануар) има негативну вредност (од јануара до јула средња месечна температура расте, а затим постепено опада, с тим што је јесен топлија од пролећа); и др.

На Старој планини налази се 1200 врста и подврста виших биљака, међу којима је 115 ендемичних, 40 врста су природне реткости Србије, 50 врста је на списку угрожених врста европске флоре, 52 шумске, жбунасте и зељасте биљне заједнице. 200 врста птица које углавном представљају природне реткости Србије (150 врста гнездарица), 30 врста сисара (међу којима је 20 врста угрожено), 6 врста водоземаца, 26 врста риба, велики број маховина, гљива инсеката чији број није коначно одређен.

Вегетација на овој локацији је разноврсна. Највише делове подручја покривају пашњаца типа *Seslerietum coerulantis*. Основни печат овој заједници даје обилно присуство планинске чешљике, која формира густе, дебеле травни покривач. Карактеристичну групу биљака које улазе у ову заједницу чине: планинска хајдучица (*Achillea ligulata*), маслиница (*Luzula spicata*), бекица (*Luzula nemorosa*), смрдуша и друге. Знатније површине у највишим деловима подручје, а нарочито ниже од простирања планинске честилке, заузима биљна заједница типа *Vaccinietum myrtilli*. Основни фитоценолошки печат овој заједници даје полужбунаста црна боровница, која је овде заступљена у великој количини. Карактеристичну групу биљака које улазе у ову биљну заједницу чине још и: брчак (*Nardus stricta*), планински кантарион (*Hypericum quadrangulum*), планински шафран (*Crocus veluchensis*) и др. Остале карактеристичне групе биљака заједнице чине: брусница (*Vaccinium vitis idaea*), планинска ливадарка (*Poa violacea*), маслиница и др. У приближно истој висинској зони као и претходне две биљне заједнице простире се заједница полегле клеке и боровнице *Vaccinio – Juniperetum panae*. Највиши планински појас лишћарске шуме чини заједница *Fagetum subaspinum*. Главну врсту у њој представља полегла субалпска буква (*Fagus moesiaca*). Поред ње јавља се врло ретко смрча, а затим: белобрек (*Adenostyles alliaria*), каменика (*Saxifraga rotundifolia*), кисељак (*Rumex acetosa*) и др. У нижим појасевима простиру се комплекси планинске букове шуме *Fagetum subalpinum serbicum*. То су шуме које на овом подручју и у непосредној околини заузимају највећу површину. Главну врсту дрвећа у њима представља балканска буква (*Fagus moesiaca*). Карактеристичан скуп биљних врста чине: лазаркиња (*Asperula odorata*), добричица (*Glechoma hirsuta*), зечја стопа (*Oxalis acetosella*), метлушица (*Poa nemoralis*) и др. Све релативно равније површине између састојина планинске букве и делимично ниже њих заузимају ливаде травне заједнице *Agrostideto Festucetum gallacis*. Заступљени су планински вијук (*Festuca fallax*), и росуља (*Agrostis capillaris*), трава мирисавка. На ширем подручју и у нижим деловима простиру се брдско-планинске храстове шуме *Quercetum montanum*. Главну врсту у њима представља храст китњак (*Quercus sessilis*), а поред њега ређе се среће и цер (*Quercus cerris*). У нижем појасу простиру се највише брдске ливаде

кошанице и брдске пољопривредне површине различитог карактера. Од најчешћих врста ту су заједница риђе оштрике (*Carnex vulpina*) и мочварне траве (*Helleocharis palustris*). Најзначајније строго заштићене биљне врсте су: росуља, мужица, пречица, звончица, бор, кривуљ.

Фауну чине строго заштићене врсте, према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службени гласник РС", број 5/10 и 47/11) и то:

- Птице: црна рода, осичар, бела кања, белоглави суп, змијар, сури орао, патуљаста орао, сиви соко, лештарка, прдавац, буљина, ритска сова, гањаста кукумавка, легањ, планински детлић, водомар, сива жуна, жута жуна, средљи детлић, шумска шева, степска трептељка, пиграста грмуша, мала мухарица, беловрата мухарица, руси сврачак, сиви сврачак, вртна стрнадица, риђи мишар, сеоски детлић;
- Сисари: мали потковичар, велики потковичар, јужни потковичар, мали мишоухи вечерњак, дугокрили љилк, дугипрсни вечерњак, дугоухи вечерњак, велики мишоухи вечерњак, текуница, мрки медвед, видра, рис;
- Гмизавци: жутотрби мукач.

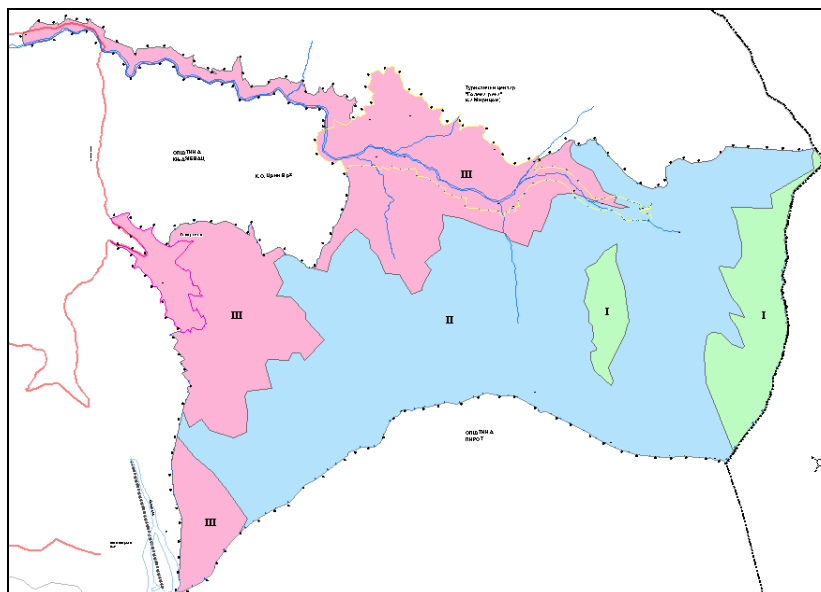
У пејзажу се јављају следеће три основне предеоне културе: а) шумске површине доминирају у пејзажу, обрасли су лишћарским врстама и имају најпространије површине почев од најнижих делова-храстових шума, а завршавају се биљном заједницом *Fagetum submontanum*, б) планинско-пашњачке заузимају по вертикалном распореду, средње и највише делове подручја и обрасле су биљним заједницама планинско пашњачког карактера, и в) брдско-планинске ливаде и мање пољопривредне културе налазе се у пределима од најнижег до средњег висинског појаса и представљају претежно ливадске биљне заједнице. Посматрано у целини читав предео заузима високу оцену у погледу пејзажне вредности. Туристичко-рекреативна подручја имају већу пејзажну вредност у колико се налазе у очуванијим природним пределима са што изворнијим природним карактеристикама. Пројектовање туристичко-рекреативних објеката и објеката инфраструктуре треба да буде подређено природним вредностима подручја. Природни предели треба да у што већој мери очувају своје основне карактеристике, а самим тим и своје атрактивности. Хортикултурно-пејзажно уређење делова простора око изграђених објеката у природном пределу треба да задовољи следеће услове: да поштује све природне елементе у пределу, да осигура безбедан, несметан и удобан саобраћај, визуелно уживање и естетско обогаћивање предела, активну и психофизичку рекреацију.

У стрмим, ободним странама планинског венца у ширем окружењу развијене су изворишне челенке већег броја водотока. Осим природних вредности које носи као геолошко-геоморфолошки споменик, Бабин Зуб у погледу пејзажа има функцију изванредног природног видиковца. Такође је од великог значаја и раније описани јединствен вегетацијски мозаик планинских пашњака, жбунасте биљне заједнице и лишћарске шумске заједнице.

На подручју Парка природе "Стара планина" утврђени су режими заштите I, II и III степена. Површине локалитета налази се у режиму III степена заштите, на којем је и планирана изградња стационарних туристичких капацитета. За реализацију свих новопланираних саобраћајница, објеката јавне намене и осталих објеката, објеката инфраструктурне мреже, инсталација и др., предвиђене овим планом, потребно је

строго поштовање законске регулативе која подразумева: Услове Завода за заштиту природе за израду анализе утицаја на животну средину; Студија о процени утицаја на животну средину и сагласност надлежног Министарства; и др.

Слика 1.3. Подручје Плана и зоне са режимима заштите Парка природе

Табела 1.3. Биланси површина под режима заштите Парка природе

Зоне заштите природе	Површина (ha)	% у укупном
Први степен	115,35	9,21
Други степен	704,99	56,25
Трећи степен	432,88	34,54
	1253,22	100,00

Парк природе "Стара планина" је према Уредби о еколошкој мрежи ("Службени гласник РС", број 102/2010) еколошки значајно подручје Републике Србије RS0000011, а има и међународни статус као IPA, IBA (RS009), PBA (34).

1.2.2. Карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају

Подручје Плана генералне регулације представља део заштићеног природног добра од изузетног значаја Парка природе Стара планина чија су добра валоризована и заштићена Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина („Службени гласник РС” бр. 115/2008).

Одређене вредности као и елементи животне средине потенцијално могу бити угрожени реализацијом Плана уколико се не спроведу мере за отклањање њиховог негативног утицаја, или ако се настави неконтролисано коришћење простора. Значајнији негативни утицаји могу се јавити у следећим областима:

- биодиверзитет, геодиверзитет и предео, чије је стање добро или веома добро - са могућим утицајем планираних техничко-грађевинских интервенција - због изградње комплекса туристичког ризорта Јабучко Равниште, проблема водоснабдевања и канализације који ће се решавати током спровођења Плана (на основу резултата студије изводљивости хидротехничке инфраструктуре), реализације електроенергетског

напајања (далеководи и трафостанице), и повећања количине чврстог комуналног отпада из туристичког ризорта (до 5,5 тона дневно без решеног питања одлагања) и боравка посетилаца и потенцијалног неадекватног вршења делатности и активности (туризма, пољопривреде, шумарства, ловства, риболова и др), може доћи до промене станишта, угрожавања појединих врста, предеоних и амбијенталних вредности итд,

- земљиште, чије је стање добро у односу на присуство штетних хемијских материја, али је претежно лоше у погледу бонитета, са појавама јаче ерозије (како природног тако и антропогеног порекла) и усека, насипа и др. који су настали услед изградње других објеката, потенцијалног загађивања отпадним водама, хемијским материјама и отпадом, посебно у самом ризорту,

- воде, чије је стање на већем делу планског подручја у погледу квалитета добро, са могућим неповољним утицајем изградње објеката, саобраћаја и транспорта, нерегулисаног сакупљања и одлагања чврстог отпада, неадекватних пројеката и могућег заостајања изградње водоснабдевања, фекалне и атмосферске канализације, као и због изградње водоакумулација за оснежавање,

- ваздух, чије је стање добро и веома добро - са могућим потенцијалним погоршањем квалитета у зонама нове изградње и услед очекиваног повећања фреквенције моторних возила, и изградњу интерних саобраћајница, паркинга и гаража за индивидуална возила,

-шуме, активности везане за шуму потрбни је вршити у складу са Законом о шумама ("Службени гласник РС", број 30/10 и 93/12) као и Правилником о шумском реду ("Службени гласник РС, број 38/11) како би се минимизирали евентуални негативни утицаји који су могући. У случају било каквих интервенција у смислу сече стабала, потребна је сарадња са Заводом за заштиту природе Србије. Наиме, трајни нестанак шунских заједница и њихов неповратни губитак доводи до низа промена међу којима су најзначајније: промена микроеколошких услова, фрагментација станишта, промене водног режима у земљишту, појава клизишта, ерозија, сукцесије биљних и животињских заједница и услова биотопа.

Главни потенцијални проблеми животне средине овог туристичког подручја могу се детерминисати кроз: непостојање постројења за пречишћавање отпадних (комуналних и индустријских) вода на предметном подручју, потенцијални велики отицај отпадних вода који може угрозити токове у које ће вода бити испуштена, могућност употребе чврстих горива (угаљ, дрво) за топлификацију, неадекватан третман чврстог отпада туристичком центру и непотпуна организација прикупљања и одвожења смећа и појава расутих дивљих депонија смећа.

На овом простору треба водити рачуна и да угрожавање доминантно потиче од природних појава и процеса, који могу бити поспешени антропогеном деструкцијом (ерозија, клизишта, урниси, лавине, бујице, и др.).

Међутим, сви наведени проблеми се могу превазићи употребом адекватних технологија које би их у перспективи могле елиминисати. То се пре свега односи на употребу обновљивих енергетских извора за топлификацију, примену система рециклаже ради елиминисања комуналног отпада, изградњом постројења за пречишћавање отпадних вода и др.

1.2.3 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Плану и разлози за изостављање одређених питања из поступка СПУ

Критеријуми за утврђивање могућности значајних утицаја на животну средину планова и доношење одлуке о изради стратешке процене садржани су у Прилогу I Закона о Стратешкој процени. Ови критеријуми заснивају се на: карактеристикама Плана и карактеристикама утицаја.

На основу процене стања животне средине на подручју Плана, посебно су разматрана следећа питања:

- утицај на основне чиниоце животне средине,
- утицај на природу и биодиверзитет,
- утицај на предеоне и амбијенталне вредности,
- утицај на промену намене коришћења земљишта,
- утицај на социјалне и економске чиниоце одрживог развоја.

Извештај о Стратешкој процени може се изјаснити о томе зашто поједина питања из области заштите животне средине нису била меродавна за разматрање. У конкретном случају као таква питања оцењени су:

- Планом нису предвиђене активности које проузрокују озбиљна загађења као што то проузрокују нпр. делатности из области тешке и базне хемијске индустрије: индустрија везана за рударство и експлоатацију нафте; базна хемијска; индустрија; енергетска постројења.
- могући негативни утицаји на животну средину, када је у питању просторна димензија, нису прекограничне природе. Самим тим, стратешка процена утицаја на животну средину није разрађивала прекограничне стандарде квалитета животне средине.
- с обзиром да садашња и очекивана продукција CO₂ и других гасова са ефектом стаклене баште, или са утицајем на озонски омотач, на планском подручју није меродавна у негативном или позитивном смислу са становишта обавеза које наша земља има у односу на одговарајуће, релевантне међународне споразуме у вези климатских промена и заштите озонског омотача;
- с обзиром на планиране намене, нису разматрани утицаји које планирани објекти и активности по природи намене и техничко-технолошким карактеристикама не могу утицати.

1.2.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У току израде Плана, обављене су консултације и сарадња са релевантним институцијама, а у редовном поступку су прибављени следећи услови и мишљења:

- ЕД „Југоисток“ д.о.о. Ниш,
- ЈП „Емисиона техника и везе“ (ЈП ЕТВ), Београд,
- ЈП за склоништа (ЈПС), Београд,
- ЈП „Стара планина“, Књажевац,
- „Југоросгаз“ а.д. Београд,
- Министарство одбране, Сектор за материјалне ресурсе-Управа за инфраструктуру,

- Министарство животне средине, рударства и просторног планирања. Сектор рударства и геологије,
- ЈП ПТТ саобраћаја „Србија“, Београд, Дирекција за поштанску мрежу,
- ЈП „Путеви Србије“, Београд,
- Републички хидрометеоролошки завод,
- Републички геодетски завод,
- ЈП „Скијалишта Србије“,
- ЈП „Србијашуме“,
- ЈВП „Србијаводе“,
- „Телеком Србија“ а.д. Београд, Дирекција за технику функција планирања и развоја,
- „Теленор“ д.о.о. Београд,
- Завод за заштиту природе Србије,
- Завод за заштиту споменика културе Ниш.

2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

Према члану 14. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину општи и посебни циљеви стратешке процене дефинишу се на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и међународном нивоу, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у плану или програму. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради стратешке процене.

2.1. Општи циљеви стратешке процене

Општи циљеви стратешке процене дефинисани су на основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине у другим плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу Републике и циљева заштите животне средине дефинисаних у међународним документима, као што су «Закључци Светског самита о одрживом развоју» (Рио де Жанеиро - 1992, Јоханесбург - 2002, Рио+20 - 2012), "Животна средина за Европу" (Кијев, 2003) и бројним конвенције о заштити животне средине којима је приступила наша земља. На основу захтева и циљева у погледу заштите животне средине наведених у плановима и стратегијама дефинисани су општи циљеви СПУ који се односе на следеће области животне средине:

- управљање квалитетом основних чинилаца животне средине,
- очување биодиверзитета,
- унапређење предела,
- заштита културно-историјске баштине,
- становништво, људско здравље и социо-економски развој,
- јачање институционалне способности за заштиту животне средине.

2.2. Посебни циљеви стратешке процене

За реализацију општих циљева утврђују се посебни циљеви стратешке процене у појединим областима заштите. Посебни циљеви стратешке процене представљају конкретан, делом квантификован исказ општих циљева дат у облику смерница за промену и акција (мера, радова, активности) уз помоћ којих ће се те промене извести. Посебни циљеви стратешке процене чине, првенствено, методолошко мерило кроз које се третирају/проверавају ефекти плана на животну средину. Они треба да обезбеде субјектима одлучивања јасну слику о суштинским утицајима плана на животну средину, на основу које је могуће донети одлуке које су у функцији заштите животне средине и реализације основних циљева одрживог развоја.

2.3. Избор индикатора

Планирање је кључна карика у систему управљања променама у животној средини, а почетни и најважнији корак у процесу планирања је формирање базе података (информационе основе) ради идентификације те исте средине. На основу идентификованог стања у могућности смо да предузмемо адекватне мере у планском процесу у циљу ефикасне заштите животне средине.

Саставни део информационог система представљају показатељи (индикатори). Показатељи управљања животном средином представљају веома битан сегмент у оквиру израде просторног или урбанистичког плана и један ниво у оквиру комплексног просторног информационог система. Сврха њиховог коришћења је у усмеравању планских решења ка остварењу циљева који се постављају.

Показатељи су веома прикладни за мерење и оцењивање планских решења са становишта могућих штета у животној средини и за утврђивање које неповољне утицаје треба смањити или елиминисати. Представљају један од инструмената за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су средство за праћење извесне променљиве вредности у прошлости и садашњости, а неопходни су као улазни подаци за свако планирање (просторно, урбанистичко и др).

У Србији постоји стална оскудица података о животној средини, тако да је веома тешко извршити квалитетну анализу стања животне средине. Информациони систем о животној средини, али ни о простору у нашој земљи не постоји. Поред тога, нису разрађени системи показатеља животне средине примерени потребама просторног и урбанистичког планирања, као ни методологија њиховог коришћења при изради и спровођењу просторних планова.

У области просторног и урбанистичког планирања није идентификован специфичан систем еколошких показатеља, већ се поједини просторно еколошки показатељи могу наћи у оквиру система показатеља друге намене. Овакво стање, свакако, у великој мери утиче на неефикасност управљања животном средином и на неефикасност планирања уопште. У важећој законској регулативи такође није стандардизован систем индикатора животне средине.

Када је реч о показатељима одрживог развоја, ситуација је још неповољнија. Показатељи одрживости представљају све популарније средство за дефинисање политике и праћење напретка на плану одрживог развоја. Потреба за дефинисањем показатеља одрживости јасно је изражена у Агенди 21, а преузела ју је Комисија УН за одрживи развој. У Агенди 21 (UNCED, 1992) од земаља се тражи да показатеље одрживог развоја, које ће користити у креирању политике, развијају на основу бољих и систематичнијих информација о еколошким, економским и друштвено-хуманистичким чиниоцима.

Показатељи одрживог развоја су потребни како би се утврдила кретања која указују на приближавање или удаљавање од одрживости, као и да би се поставили циљеви ради унапређења општег благостања. Немогуће је међутим говорити о показатељима и критеријумима одрживости уколико се претходно не дефинише шта одрживи развој подразумева и који су основни принципи одрживог развоја.

У оквиру СПУ избор индикатора је извршен из «Основног сета УН индикатора одрживог развоја», у складу са Упутством које је издало Министарство науке и заштите животне средине у фебруару 2007. год. Овај сет индикатора заснован је на концепту «узрок-последича-одговор». Индикатори «узрока» означавају људске активности, процесе и односе који утичу на животну средину, индикатори «последича» означавају стање животне средине, док индикатори «одговора» дефинишу политичке опције и остале реакције у циљу промена «последича» по животну средину.

Табела 2.1. Избор општих и посебних циљева СПУ и избор релевантних индикатора у односу на рецепторе животне средине

Област СПУ	Општи циљevi СПУ	Посебни циљevi СПУ	Индикатори
ВОДЕ	Заштита и очување квалитета вода	<ul style="list-style-type: none"> - Смањити загађење површинских и подземних вода до нивоа да не постоји штетан утицај на квалитет - Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода 	<ul style="list-style-type: none"> - Број објеката који угрожавају квалитет воде - БПК и ХПК
ВАЗДУХ	Смањити ниво штетних материја у ваздуху	<ul style="list-style-type: none"> - Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности 	<ul style="list-style-type: none"> - Емисије честица чађи, SO₂ и NO₂ - % употребе електричне енергије, гаса и ОИЕ
ШУМЕ И ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Повећати степена шумовитости - Смањити контаминацију земљишта 	<ul style="list-style-type: none"> - % повећања површина под шумом - % контаминираних површина са могућношћу стварања ерозије
БИОДИВЕРЗИТЕТ	Очување биодиверзитета	<ul style="list-style-type: none"> - Очувати биодиверзитет – избећи неповратне губитке 	<ul style="list-style-type: none"> - Број, близина и врста активности које могу утицати на биодиверзитет
ПРЕДЕО	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности	<ul style="list-style-type: none"> - Заштитити предео - Заштитити природна добра 	<ul style="list-style-type: none"> - Број, тип, површина и просторна дистрибуција заштићених предеоних целина - Број, површина и просторна дистрибуција заштићених природних целина
КУЛТУРНО – ИСТОРИЈСКА БАШТИНА	Очувати заштићена културна добра	<ul style="list-style-type: none"> - Заштитити културна добра 	<ul style="list-style-type: none"> - Број и значај евидентираних непокретних културних добара
СТАНОВНИШТВО, ЉУДСКО ЗДРАВЉЕ И СОЦИО-ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја	<ul style="list-style-type: none"> - Очувати насељеност руралних подручја - Унапредити здравље становништва - Повећати запосленост 	<ul style="list-style-type: none"> - % становништва са адекватним системима за третман отпадних вода - % становништва обухваћеног системом прикупљања отпада - Број људи под утицајем буке - % запослених и % незапослених

Табела 2. Ознаке циљева СПУ

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Смањити загађење површинских и подземних вода до нивоа да не постоји штетан утицај на квалитет
2.	Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода
3.	Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности
4.	Повећати степена шумовитости
5.	Смањити контаминацију земљишта
6.	Очувати биодиверзитет – избећи неповратне губитке
7.	Заштитити предео
8.	Заштитити природна добра
9.	Заштитити културна добра
10.	Очувати насељеност руралних подручја
11.	Унапредити здравље становништва
12.	Повећати запосленост

3. ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Проблематика заштите животне средине је данас један од прворазредних друштвених задатака. Данас присутне негативне последице углавном су последица погрешно планиране, изградње насеља, саобраћајних система, неконтролисане и неадекватне употребе енергије, као и непознавања основних законитости из домена животне средине.

У оквирима изнетих ставова промене које су последица прилагођавања природе потребама човека могу бити онакве какве он очекује, али могу бити, и често јесу, сасвим неповољне и за њега самог. Скуп таквих промена за собом повлачи врло сложене последице, које у принципу имају повратно деловање на иницијаторе промена, доводећи тако до нових стања и нових последица.

Циљ израде стратешке процене утицаја предметног плана на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја на квалитет животне средине и предвиђених мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквири не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору. Предметни план ће представљати оквир за развој планског подручја са акцентом на заштиту природних вредности ширег подручја.

У стратешкој процјени, акценат није стављен искључиво на анализу планских решења која могу имплицирати негативне утицаје и трендове, већ и на она планска решења која доприносе заштити животне средине и подизању квалитета живота на посматраном простору. У том контексту, у Извештају се анализирају могући утицаји планираних активности на животну средину који ће се вредновати у односу на дефинисане циљеве и индикаторе. Према члану 15. Закона о стратешкој процени, процена могућих утицаја плана на животну средину садржи следеће елементе:

- приказ процењених утицаја варијантних решења плана и програма повољних са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
- приказ процењених утицаја плана и програма на животну средину са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, стаништима и биодиверзитету; заштићеним природним добрима; становништву, здрављу људи, градовима и другим насељима, културно-историјској баштини, инфраструктурним, индустријским и другим објектима или другим створеним вредностима;
- начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (трајање, учесталост, понављање), просторна димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја), кумулативна и синергијска природа утицаја.

3.1. Процена утицаја варијантних решења

Закон о стратешкој процјени утицаја на животну средину не прописује шта су то варијантна решења плана која подлежу стратешкој процјени утицаја, али у пракси се морају разматрати најмање две варијанте:

- 1) варијанта да се план не усвоји и имплементира и
- 2) варијанта да се план усвоји и имплементира.

Варијантна решења предметног плана представљају различите рационалне начине, средства и мере реализације циљева плана у појединим секторима развоја, кроз разматрање могућности коришћења одређеног простора за специфичне намене и активности. Међутим, с обзиром да у варијанти у којој се План не би радио и имплементирао не би било промена у простору значајних за евалуацију, овај део стратешке процене је усмерен и ограничен на конкретна варијантна решења која се доминантно односе на варијанте за новопланиране туристичке капацитете.

Изградња туристичких смештајних капацитета

Варијанта 1 – Предвиђена је изградња на простору јужно од потока са приступном саобраћајницом;

Варијанта 2 – Уређење шеталишта уз поток, без изградње са јужне стране.

Опредељење је за варијанту 2. Разлог томе је минимизирање просторне дисперзије површина за изградњу и нарушавање амбијенталних вредности. Поред тога, са хидротехничког аспекта предметни микролокалитет није повољан за изградњу. Важно је напоменути да су, када је реч о позитивним и негативним ефектима Плана, побољшања и погоршања стања у обе варијанте процењена као мала и у просторном смислу и по интензитету, с обзиром на то да планиране активности не доприносе загађењу ни деградацији простора у мери која може значајно утицати на постојећи еколошки капацитет простора.

3.2. Евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења

У наставку СПУ извршена је евалуација значаја, просторних размера и вероватноће утицаја планских решења на животну средину. Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји, односно ефекти, планских решења, према величини промена се оцењују бројевима од -3 до +3, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене. Овај систем вредновања примењује се како на појединачне индикаторе утицаја, тако и на сродне категорије преко збирних индикатора.

Табела 3.1. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	Опис
Критичан	- 3	Преоптерећује капацитет простора
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема утицаја на животну средину
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине
Врло повољан	+3	Промене битно побољшавају квалитет живота

Табела 3.2. Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на подручју општине
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

Табела 3.3. Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	И	Утицај изванредан
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ
мање од 1%	Н	Утицај није вероватан

Усваја се: Утицаји од стратешког значаја за предметни план су они који имају јак или већи (позитиван или негативан) ефекат на целом подручју плана или на вишем нивоу планирања, према критеријумима у табели 3.4.

Табела 3.4. Критеријуми за евалуацију стратешки значајних утицаја

Размере	Величина		Ознака значајних утицаја
Регионални ниво: Р	Јак позитиван утицај	+3	Р+
	Већи позитиван утицај	+2	Р*
	Јак негативан утицај	- 3	Р-
	Већи негативан утицај	- 2	Р*
Општински ниво: О	Јак позитиван утицај	+3	О+
	Већи позитиван утицај	+2	О*
	Јак негативан утицај	- 3	О-
	Већи негативан утицај	- 2	О*

Табела 3.5. Планска решења у Нацрту плана обухваћена проценом утицаја

Планско решење
Изградња туристичких капацитета (300 лежајева)
Развој интерне саобраћајне инфраструктуре
Развој водоводног система
Развој канализационе мреже
Развој електроенергетске мреже
Развој телекомуникационе мреже
Развој полазишних пунктова ски инфраструктуре
Мере за коришћење ОИЕ и енергетску ефикасност
Заштита природе и природних вредности
Мере заштите животне средине
Правила уређења и заштите шума и шумског земљишта
Услови заштите културно-историјског наслеђа
Заштита од елементарних непогода
Заштита од пожара
Правила грађења и урбанистички параметри за градњу

Табела 3.6. Процена величине утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Циљеви СПУ

1. Смањити загађење површинских и подземних вода	7. Заштитити предео
2. Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода	8. Заштитити природна добра
3. Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности	9. Заштитити културна добра
4. Повећати степена шумовитости	10. Очувати насељеност руралних подручја
5. Смањити контаминацију земљишта	11. Унапредити здравље становништва
6. Очувати биодиверзитет – избећи неповратне губитке	12. Повећати запосленост

Планско решење	Циљеви СПУ											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Изградња туристичких капацитета (300 лежајева)	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	+1	+1	+1
Развој интерне саобраћајне инфраструктуре	0	0	-1	-1	-1	0	-1	-1	0	+1	0	+1
Развој водоводног система	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0
Развој канализационе мреже	+2	+2	0	0	+1	+1	0	+1	0	0	+1	0
Развој електроенергетске мреже	0	0	+1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Развој телекомуникационе мреже	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Развој полазишних пунктова ски инфраструктуре	0	0	+1	-1	-1	0	-1	0	0	+1	0	+1
Мере за коришћење ОИЕ и енергетску ефикасност	0	0	+1	0	0	0	0	0	0	0	+1	0
Заштита природе и природних вредности	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	+1	0	0	+1	0
Мере заштите животне средине	+2	+2	+2	+2	+1	+1	+2	+2	0	0	0	0
Правила уређења и заштите шума и шумског земљишта	+1	+1	+1	-1	+1	-1	-1	-1	0	0	0	0
Услови заштите културно-историјског наслеђа	0	0	0	0	0	0	0	0	+3	0	0	0
Заштита од елементарних непогода	+1	0	+1	+1	+1	+1	0	0	0	0	+1	0
Заштита од пожара	0	0	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0	+1	0
Правила грађења и урбанистички параметри за градњу	+1	+1	+1	0	+1	+1	+2	+1	+3	0	0	+1

* - критеријуми према табели 3.1.

Табела 3.7. Процена просторних размера утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Циљеви СПУ

1. Смањити загађење површинских и подземних вода	7. Заштитити предео
2. Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода	8. Заштитити природна добра
3. Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности	9. Заштитити културна добра
4. Повећати степена шумовитости	10. Очувати насељеност руралних подручја
5. Смањити контаминацију земљишта	11. Унапредити здравље становништва
6. Очувати биодиверзитет – избећи неповратне губитке	12. Повећати запосленост

Планско решење	Циљеви СПУ											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Изградња туристичких капацитета (300 лежајева)	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л
Развој интерне саобраћајне инфраструктуре			Л	Л	Л		Л	Л		Л		Л
Развој водоводног система											Л	
Развој канализационе мреже	О	О			Л	Л		О			Л	
Развој електроенергетске мреже			Л									
Развој телекомуникационе мреже												
Развој полазишних пунктова ски инфраструктуре			Л	Л	Л		Л			Л		О
Мере за коришћење ОИЕ и енергетску ефикасност			Л								Л	
Заштита природе и природних вредности	Л	Л		Л	Л	Л	Л	Л			Л	
Мере заштите животне средине	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л				
Правила уређења и заштите шума и шумског земљишта	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л	Л				
Услови заштите културно-историјског наслеђа									О			
Заштита од елементарних непогода	Л		Л	Л	Л	Л					Л	
Заштита од пожара			Л	О		О	О	О	О		Л	
Правила грађења и урбанистички параметри за градњу	Л	Л	Л		Л	Л	Л	Л	О			Л

* - критеријуми према табели 3.2.

Табела 3.8. Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења

Циљеви СПУ

1. Смањити загађење површинских и подземних вода	7. Заштитити предео
2. Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода	8. Заштитити природна добра
3. Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности	9. Заштитити културна добра
4. Повећати степена шумовитости	10. Очувати насељеност руралних подручја
5. Смањити контаминацију земљишта	11. Унапредити здравље становништва
6. Очувати биодиверзитет – избећи неповратне губитке	12. Повећати запосленост

ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ	Идентификација и евалуација значајних утицаја		Други мањи утицаји
	Циљ СПУ	Ранг	
Изградња туристичких капацитета (300 лежајева)	/	/	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
Развој интерне саобраћајне инфраструктуре	/	/	3, 4, 5, 7, 8, 10, 12
Развој водоводног система	/	/	11
Развој канализационе мреже	1	O*	5, 6, 8, 11
	2	O*	
Развој електроенергетске мреже	/	/	3
Развој телекомуникационе мреже	/	/	/
Развој полазишних пунктова ски инфраструктуре	12	O*	3, 4, 5, 7, 10, 12
Мере за коришћење ОИЕ и енергетску ефикасност	/	/	3, 11
Заштита природе и природних вредности	/	/	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8
Мере заштите животне средине	/	/	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Правила уређења и заштите шума и шумског земљишта	/	/	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Услови заштите културно-историјског наслеђа	9	O+	/
Заштита од елементарних непогода	/	/	1, 3, 4, 5, 6, 11
Заштита од пожара	/	/	3, 4, 6, 7, 8, 9, 11
Правила грађења и урбанистички параметри за градњу	9	O+	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12

* - критеријуми према табели 3.4.

3.3. Резиме значајних утицаја плана

На основу евалуације значаја утицаја приказаних у табели 3.8, закључује се да имплементација плана не производи стратешки значајне негативне импликације на планском подручју уколико се буду имплементирале планске мере заштите природе и животне средине.

Негативни утицаји су идентификовани као неминовна последица развоја подручја кога карактерише нетакнута природа, а доминантно су последица развоја туристичке понуде и туристичких капацитета. Ови утицаји су ограниченог су карактера и по интензитету и по просторној размери и нису оцењени као стратешки значајни. Са друге стране, идентификован је читав низ позитивних значајних утицаја плана од којих су најзначајнији:

- активирање и презентација природних вредности простора уз одрживо коришћење, односно заштиту природних добара и природних вредности;
- и стварање услова за заштиту здравља становништва кроз одмор и рекреацију у простору кога карактерише висок ниво квалитета основних чинилаца животне средине;
- повећање запослености развојем туризма, што ће имати директне позитивне ефекте на смањење изажених негативних демографских тенденција у руралном подручју који окружује простор који је предмет Плана.;

3.4. Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности у подручју плана. Ови утицаји делом су идентификовани у табели 3.8.

Кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат.

Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

У том контексту идентификовани су следећи кумулативни и синергетски ефекти:

- Комплетирање и интензивирање коришћења туристичке понуде имаће директне дуготрајне синергетске индиректне континуалне ефекте на очување, презентацију и адекватно коришћење природних добара, као и дуготрајне позитивне кумулативне, индиректне ефекте на заштиту здравља становника и стварање услова за њихов одмор и рекреацију и задржавање становника и подстицај насељавања у сеоским срединама;
- Заштита, презентација и контролисано коришћење природних добара имаће дуготрајан позитиван индиректан кумулативни утицај на очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности и очување, презентацију и коришћење природе и природних вредности, као и индиректан синергетски утицај на задржавање становника и подстицај насељавања у сеоским срединама.

3.5 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Заштита животне средине подразумева поштовање свих општих мера заштите животне средине и природе и прописа утврђених законском регулативом. У том смислу се, на основу анализираних стања животне средине у планском подручју и његовој околини и на основу процењених могућих негативних утицаја, дефинишу мере заштите.

Мере заштите имају за циљ да утицаје на животну средину у оквиру планског подручја сведу у оквиру граница прихватљивости, а са циљем спречавања угрожавања животне средине и здравља људи. Оне служе и да би позитивни утицаји задржали такав тренд. Мере заштите омогућавају развој и спречавају конфликте на датом простору што је у функцији реализације циљева одрживог развоја.

Планска решења предметног плана се заснивају на развоју туристичких капацитета и пратећих објеката у функцији туризма, у складу са одрживим развојем туризма и комплементарних активности и установљеним режимима зона заштите Парка природе "Стара планина".

План даје и мере за заштиту и унапређење квалитета природе и животне средине у складу са одрживим развојем туризма на овом подручју, које су директно исказане кроз планска решења и правила за изградњу и уређење простора на овом подручју. Наведене мере су делом исказане и кроз циљеве и смернице плана, али и кроз препоруке за израду процена утицаја на нижем хијерархијском нивоу.

Мере заштите природе и природних вредности (биодиверзитет, флора, фауна, предео, геонаслеђе, есенцијални природни ресурси), односно мере спречавања и смањивања негативних утицаја правно-административне, техничко-технолошке и организационе природе, дефинисане су у Просторном плану подручја посебне намене националног Парка природе "Стара планина" кроз режиме заштите и одређивањем планских смерница. Мере заштите се ближе идентификују и детаљно разрађују кроз управљачка документа управљача парком природе, као и кроз прилагођавање/усаглашавање програма и пројеката коришћења ресурса и уређења простора са прописаним режимима заштите.

Основне планске мере превенције и ограничавања негативних утицаја на кључне елементе животне средине, природу и здравље људи су:

- приликом реализације планираних намена обавезно је испуњавање критеријума заштите природе спровођењем Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09, 88/10 и 91/10) и подзаконских аката, уз континуирану сарадњу са Заводом за заштиту природе Србије у свим фазама реализације планираних намена и активности;
- пре приступања изради техничке документације, потребно је решити статус шумских површина дефинисаних важећим планским документима, у складу са Законом о шумама ("Службени гласник РС", број 30/2010), као и имовинско-правне односе на предметним локацијама. У случају сече стабала, потребна је сарадња и координација са ЈП "Србијашуме" и Заводом за заштиту природе Србије, како би се минимизирали негативни утицаји и предвиделе одговарајуће компензационе мере за евентуалну сечу делова шуме или појединачних стабала;

шуме у заштићеном природном добру имају приоритетну функцију шума са посебном наменом;

- туристичке капацитете и скијашку инфраструктуру реализовати на начин да се минимизирају активности које могу иницирати појаву ерозивних процеса, а приликом реализације плана потребно је предвидети заштиту од лавина на локалитетима где је ова појава могућа;
- обавезно је спровођење свих мера заштите и мониторинга животне средине дефинисаних Планом и стратешком проценом утицаја на животну средину, као и поштовање услова надлежних институција прибављених у редовном поступку за потребе израде Плана; ове активности потребно је у потпуности ускладити са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", број 135/2004, 36/2009, 36/2009 – др закон, 72/2009 – др закон и 41/2011) и одговарајућим подзаконским актима;
- обавезно је потпуно инфраструктурно опремање комплекса по највишим еколошким стандардима – изградња комплетне комуналне инфраструктуре на основу услова надлежних комуналних организација пре реализације других активности предвиђених планом;
- архитектуру објеката и употребљене материјале ускладити са елементима традиционалне архитектуре како би се на најбољи начин уклопиле у предео;
- уколико се током радова наиђе на геолошко-палеонтолошке или минеролошко петролошке објекте, за које се претпоставља да имају својство природног добра, сходно члану 99. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09, 88/2010 и 91/2010), извођач је дужан да обавести Министарство енергетике, животне средине и развоја, односно да предузме све мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица;
- у случају да се у току земљаних радова наиђе на археолошко налазиште или материјалне остатке културе, обавеза је извођача радова да исте одмах обустави и о налазу обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе, као и да до доласка стручне екипе обезбеди од евентуалног оштећења или уништења налаза у складу са чланом 109. став 1. Закона о културним добрима ("Службени гласник РС", број 71/94).
- реализовати планиране садржаје тако да утицаји на врсте флоре буду што мањи у складу са Правилником о компензацијским мерама ("Службени гласник РС", број 20/10);
- заштиту фауне спроводити у складу са Правилником о компензацијским мерама ("Службени гласник РС", број 20/10), Правилником о одштетном ценовнику за утврђивање висине накнаде штете прузроковане недозвољеном радњом у односу на строго заштићене и заштићене дивље врсте ("Службени гласник РС", број 37/10) и Правилником о специјалним техничко-технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња ("Службени гласник РС", број 72/10);

- заштиту станишта спроводити у складу са Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување ("Службени гласник РС", број 35/10);
- у складу са пропозицијама Закона о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", број 135/2004 и 36/09) и Уредбе о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", број 114/2008) обавезна је израда студије о процени утицаја на животну средину за пројекте који могу имати директан утицај на животну средину;
- обавезно је континуирано праћење квалитета животне средине у свим фазама реализације планираних активности постављањем биомониторинг станице у туристичком пункту;
- приликом израде пројектне документације за одвођење атмосферских вода с паркинга и других саобраћајних површина потребно је предвидети сепараторе за масти и уља.

Детаљне мере заштите у фази реализације Плана, као и праћење стања животне средине ближе се утврђују проценом утицаја објеката и радова на животну средину.

4. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Према члану 16. Закона о стратешкој процени, Извештај о стратешкој процени садржи разрађене смернице за планове или програме на нижим хијерархијским нивоима које обухватају дефинисање потребе за израдом стратешких процена и процена утицаја пројеката на животну средину, одређују аспекти заштите животне средине и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину планова и програма нижег хијерархијског нивоа.

Имајући у виду место плана генералне регулације у хијерархији планских докумената, као и чињеницу да се стратешке процене утицаја на животну средину израђују за просторне и урбанистичке планове, нема потребе давати смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима.

Сходно пропозицијама и одредбама Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04 и 36/09.), за потребе прибављања одобрења за градњу може се тражити израда Студије о процени утицаја на нивоу пројектно-техничке документације.

Носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја, у обавези да се обрати надлежном општинском органу са захтевом о одређивању потребе израде Студије процене утицаја на животну средину, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр.135/04, 36/09 и 72/09 – 43/11 – Уставни суд), Законом о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

5. ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ТОКУ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

Успостављање ефикасног мониторинга предуслов је остваривања циљева Просторног плана у области заштите природе и животне средине, односно циљева СПУ и представља један од од основних приоритета имплементације Плана. Према Закону о заштити животне средине, Влада доноси програм мониторинга на основу посебних закона за период од две године за територију Републике Србије, а јединица локалне самоуправе, односно општина, доноси програм праћења стања животне средине на својој територији, који мора бити усклађен са претходно наведеним програмом Владе.

Законом о стратешкој процени утврђена је обавеза дефинисања програма праћења стања животне средине у току спровођења плана или програма за који се Стратешка процена ради. Законом је прописан и садржај програма мониторинга који, нарочито, садржи:

- 1) опис циљева плана и програма;
- 2) индикаторе за праћење стања животне средине;
- 3) права и обавезе надлежних органа;
- 4) поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
- 5) друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма.

При томе, дата је могућност да овај програм може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине. Такође, мониторинг би требало да обезбеди информације о квалитету постојећег извештаја које се могу користити за израду будућег извештаја о стању квалитета животне средине.

5.1. Опис циљева плана

Опис циљева Плана, општих и посебних, детаљније је наведен у поглављу I СПУ, па ће се више пажње посветити циљевима Програма праћења стања животне средине.

Основни циљ формирања мониторинг система је да се обезбеди, поред осталог, правовремено реаговање и упозорење на могуће негативне процесе и акцидентне ситуације, као и потпунији увид у стање елемената животне средине и утврђивање потреба за предузимање мера заштите у зависности од степена угрожености и врсте загађења. Потребно је обезбедити континуирано праћење стања квалитета животне средине и активности на подручју Плана чиме се ствара могућност за њеним рационалним управљањем.

Према Закону о заштити животне средине, Република, односно јединица локалне самоуправе, у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине били би:

- обезбеђење мониторинга,
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга,
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга,

- дефинисање мониторинга загађивача,
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача, и
- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

Кључни плански циљ у овом случају је заштита природних добара планског подручја, односно Парка природе, а затим и осталих чинилаца животне средине и природе уз стварање услова за одрживи социо-економски развој простора. У корелацији са наведеном констатацијом кључне области мониторинга су: вода, ваздух, земљиште, емисије, бука и природне вредности (кроз биодиверзитет, геонаслеђе, предео, шуме).

5.2. Индикатори за праћење стања животне средине

Мониторинг стања животне средине се врши систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине које обухвата праћење природних фактора, односно промена стања и карактеристика животне средине.

Имајући у виду просторни обухват плана и могућа загађења, систем мониторинга се, пре свега, односи на следеће показатеље:

- контролу и праћење квалитета вода на подручју плана,
- успостављање мреже мерних места за мерење имисије, у циљу праћења степена загађености ваздуха на посматраном подручју
- праћење квалитета земљишта контролом његовог загађивања,
- успостављање мерних места у циљу праћења нивоа буке, и
- сталну урбанистичко-грађевинску контролу лоцирања и изградње објеката.

Све наведене параметре потребно је пратити у односу на индикаторе дате према рецепторима животне средине који су дефинисани и презентовани у табели 2.1. и у складу са законским и подзаконским актима за одређене аспекте животне средине који су наведени у тачкама 5.2.1 – 5.2.6.

Поред наведеног, посебно је важно праћење имплементације планских мера заштите дефинисаних у оквиру СПУ.

5.2.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода

Основни документ за мониторинг квалитета вода је Годишњи програм мониторинга квалитета вода који се на основу члана 108. и 109. Закона о водама („Службени гласник РС“, број 30/10) утврђује уредбом Владе на почетку календарске године за текућу годину. Програм реализује републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове и он обухвата месечна, недељна или дневна мерења и осматрања водотока, водоакумулација, изворишта од посебног значаја и једнократна годишња испитивања квалитета седимената, као и годишња испитивања подземних вода. Кроз имплементацију Плана потребно је утврдити обавезу проширења мреже осматрачких места и надлежност за спровођење додатних обавеза мониторинга квалитета вода.

Мониторинг водних објеката који служе водоснабдевању становништва врше територијално надлежни заводи за заштиту здравља (на нивоу општина, где постоји), а

обим и врста тог мониторинга прилагођавају се динамици реализације планских решења у домену обезбеђења комуналних потреба водоснабдевања. Неопходно је проширење пунктова/профила из мреже осматрачких места на којима се врши узорковање и испитивање квалитета вода на планском подручју.

До доношења прописа на основу новог Закона о водама, примењују се прописи донети на основу раније важећег закона које треба имати у виду приликом мониторинга вода и то:

- Одлука о одређивању граница водних подручја ("Службени гласник РС", број 75/2010) објављено 20.окт.2010.г
- Одлука о утврђивању Пописа вода I реда ("Службени гласник РС", број 83/2010) 09.нов.2010.г
- Правилник о садржини, начину вођења и обрасцу водне књиге ("Службени гласник РС", број 86/2010) 17.нов.2010.г
- Правилник о садржини и обрасцу захтева за издавање водних аката и садржини мишљења у поступку издавања водних услова ("Службени гласник РС", број 74/2010) 15.окт.2010.г
- Правилник о утврђивању водних тела површинских и подземних вода ("Службени гласник РС", број 96/2010) 18.дец.2010.г
- Одлука о отварању буџетског фонда за воде Републике Србије ("Службени гласник РС", број 9/2011), 16.феб.2011.г
- Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2011. години ("Службени гласник РС", број 20/2011) 25.март.2011.г
- Правилник о садржини и начину вођења Катастра водних објеката ("Службени гласник РС", број 34/2011) 20.мај.2011.г
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање ("Службени гласник РС", број 35/2011)* 24.мај.2011.г
- Правилник о одређивању мелиорационих подручја и њихових граница ("Службени гласник РС", број 38/2011), 31.мај.2011.г.
- Правилник о одређивању граница подсливова ("Службени гласник РС", број 54/2011), 22.јул.2011.г.
- Правилник о садржини и начину вођења водног информационог система, методологији, структури, категоријама и нивоима сакупљања података, као и о садржини података о којима се обавештава јавност ("Службени гласник РС", број 54/2011), 22.јул.2011.г
- Одлука о оснивању Националне конференције за воде ("Службени гласник РС", број 55/2011), 27.јул.2011.г.
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање ("Службени гласник РС", број 67/2011)*, 13.септ. 2011.г.
- Правилник о референтним условима за типове површинских вода ("Службени гласник РС", број 67/2011), 13.септ. 2011.г
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода ("Службени гласник РС", број 74/2011), 05.октобар 2011.г.**
- Уредба о висини накнада за воде за 2011. годину ("Службени гласник РС", број 80/2011), 28.октобар 2011.

- Уредба о изменама и допуни Уредбе о утврђивању Програма управљања водама у 2011. години ("Службени гласник РС", број 85/2011) 16.новембар2011.г
- Правилник о утврђивању методологије за израду прелиминарне процене ризика од поплава ("Службени гласник РС", број 01/2012) јануара.2012.г
- Правилник о обрасцу и садржини службене легитимације, изгледу и садржини ознаке врсти опреме и изгледу службеног одеа водног инспектора ("Службени гласник РС", број 04/2012) 20.јануара.2012.г
- Наредба о утврђивању Оперативног плана за одбрану од поплава за 2012. годину ("Службени гласник РС", број 7/2012) 31.јануара 2012.Г
- Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2012. години ("Службени гласник РС", број 8/2012) 03.фебруар 2012.Г
- Уредба о утврђивању Општег плана за одбрану од поплава за период од 2012. до 2018. године ("Службени гласник РС", број 23/2012) 28.март 2012.Г
- Правилник о условима у погледу техничко-технолошке опремљености и организационо и кадровске оспособљености за обављање послова у области управљања водама, као и начину вођења евиденције издатих и одузетих лиценци ("Службени гласник РС", број 23/2012) 28.март 2012.Г
- Уредба о висини накнада за воде за 2012. годину ("Службени гласник РС", број 25/2012), 04.април 2011.г
- Уредба о измени Уредбе о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање ("Службени гласник РС", број 48/2012)*, 10.мај 2012.Г
- Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање ("Службени гласник РС", број 50/2012)* 18.мај.2012.г
- Уредба о утврђивању Годишњег програма мониторинга статуса вода за 2012. годину ("Службени гласник РС", број 100/2012)*** 19.окт.2012.г
- Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2012. години ("Службени гласник РС", број 113/2012) 30.новембар 2012.г

*донела Влада на предлог МЖСРПП

** донето од стране МПТШВ и МЖСРПП

***донела Влада на предлог МПШВ и МЕРЖС

5.2.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Проучавање и праћење квалитета ваздуха има за циљ контролу и утврђивање степена загађености ваздуха, као и утврђивање тренда загађења, како би се правовремено деловало ка смањењу штетних супстанци до нивоа који неће битно утицати на квалитет животне средине.

Правни основ за праћење квалитета ваздуха представља Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", 135/04, 36/09 и 72/09 – 43/11-Уставни суд:), Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, 36/09) и Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС", бр. 11/2010 и 75/10), Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху („Службени гласник РС“, број 71/10 и 6/11-исправка) итд.

Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје (сумпордиоксид, чађ, суспендоване честице, азотдиоксид, приземни озон, угљемонксид, хлороводоник,

флуороводоник, амонијак и водониксулфид), таложне материје из ваздуха, тешки метали у суспендованим честицама (кадмијум, манган, олово, жива, бакар), органске материје (угљендисулфид, акролеин и др), канцерогене материје (арсен, бензен, никл, винилхлорид).

Такође, Правилником су прописане и материје које дефинишу стање имисије упозорења и епизодно загађење, места и динамику узорковања, као и граничне вредности наведених загађујућих материја. На основу истог Закона, Влада утврђује двогодишње програме мониторинга ваздуха, Према програмима се врше систематска мерења имисије на основној и локалној мрежи станица. Имајући у виду врсту и карактер планских решења, природне и антропогене одлике планског подручја и процењене незнатне и мале утицаје тих решења на квалитет ваздуха, сматра се да би повремена или сезонска мерења вредности имисије у већим насељима и поред главних саобраћајница била задовољавајућа. Те програме ће реализовати Републички хидрометеоролошки завод и окружни надлежни Завод за заштиту здравља.

5.2.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Основе мониторинга земљишта намењеног пољопривредној производњи постављене су Законом о пољопривредном земљишту ("Службени гласник РС" бр. 62/06 и 65/08) и односе се на испитивање количина опасних и штетних материја у том земљишту и води за наводњавање, а према програму који доноси Министар надлежан за послове пољопривреде. То испитивање могу обављати стручно и технички оспособљена и од стране надлежног министарства овлашћена правна лица (предузећа, привредна друштва и др.).

Министар, такође, прописује дозвољене количине опасних и штетних материја и метод њиховог испитивања. Рок за доношење подзаконских аката је две године по усвајању претходно наведеног закона, а до тог времена примењује се Правилник о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама за њихово испитивање ("Службени гласник РС" бр. 23/94).

Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта и количине унетог минералног ђубрива и пестицида врши се по потреби, а најмање једном у пет година. Те послове може обављати регистровано, овлашћено и оспособљено правно лице, а трошкове сноси власник, односно корисник земљишта. Уз извештај о обављеним испитивањима обавезно се даје препорука о врсти ђубрива које треба користити и најбољим начинима побољшања хемијских и биолошких својстава земљишта. Заштита пољопривредног земљишта, као и мониторинг његовог стања обавезан су елемент пољопривредних основа, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима 5. до 14. Закона о пољопривредном земљишту. Истим законом предвиђено је спровођење Стратешке процене пољопривредних основа. Праћење стања тла у односу на ерозионе процесе, посебно спирања и акумулирања материјала дејством воде, значајан је инструмент успешне заштите како пољопривредног, тако шумског и осталог земљишта, што је као експлицитна обавеза уграђено у Закон о пољопривредном земљишту и Закон о шумама и као начелна обавеза у Закон о заштити животне средине.

Заштиту и мониторинг шумског земљишта спроводити у складу са Законом о шумама („Службени гласник РС“, број 30/10) и релевантним позаконским актима: Правилником о садржини средњорочног плана заштите шума од биљних болести и штеточина

(„Службени гласник РС“, број 36/11); Правилником о шумском реду („Службени гласник РС“, број 38/11); Правилником о билансу шумског репродуктивног материјала („Службени гласник РС“, број 46/11).

5.2.4 Мониторинг емисије

Већина дискутованих система праћења стања животне средине, у својој методолошкој поставци, заснива се на мерењу и осматрању *емисије* загађујућих материја или *ефеката дејстава* не везујући се директно за изворе, односно узрочнике. Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине ("Службени гласник РС" бр. 135/04 и 36/09) утврђује обавезу мониторинга емисије/ефеката на њиховом извору, као саставног дела прибављања интегрисане дозволе за постројења и активности који могу имати негативне последице по животну средину и здравље људи, што је регулисано актима Владе (Уредба о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола - "Службени гласник РС", бр. 84/05), Уредба о садржини програма мера прилагођавања рада постојећег постројења или активности прописаним условима ("Службени гласник РС", бр. 84/05), Уредба о критеријумима за одређивање најбољих доступних техника, за примену стандарда квалитета, као и за одређивање граничних вредности емисија у интегрисаној дозволи ("Службени гласник РС", бр. 84/05), односно актом министра надлежног за послове заштите животне средине (Правилник о садржини и начину вођења регистра издатих интегрисаних дозвола - "Службени гласник РС", бр. 69/05). Интегрисана дозвола, коју издаје орган надлежан за послове заштите животне средине (на нивоу републике, аутономне покрајине или општине - у зависности од тога који је орган издао одобрење за изградњу) садржи и план мониторинга, који спроводи *оператер* (правно или физичко лице које управља или контролише постројење и др.).

5.2.5 Мониторинг буке

Мониторинг буке врши се систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животnoj средини („Службени гласник РС“, број 36/09 и 88/10) и др. подзаконским актима:

- Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животnoj средини („Службени гласник РС“, број 75/10);
- Правилником о методологији за одређивање акустичких зона („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилником о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилником које мора да испуњава стручна организација за мерење буке, као и о документацији која се подноси уз захтев за добијање овлашћења за мерење буке („Службени гласник РС“, број 72/10),
- Правилником о садржини и методама израде стратешких карата буке и начину њиховог приказивања јавности („Службени гласник РС“, број 80/10),

Подаци из мониторинга буке саставни су део јединственог информационог система животне средине у складу са Законом којим се уређује заштита животне средине.

5.2.6 Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре, и фауне, превасходно осетљивих станишта и ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена праћења су у директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте. Мониторинг се спроводи у складу са пропозицијама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/09 и 88/10 и исправка 91/10) и подзаконским актима којима је обезбеђено његово спровођење.

5.3 Права и обавезе надлежних органа

Када су питању права и обавезе надлежних органа у вези са праћењем стања животне средине, она произилазе из Закона о заштити животне средине, односно чланова 69-78. овог Закона. Према наведеним члановима, права и обавезе надлежних органа су:

1. Влада доноси програм мониторинга за период од две године,
2. Јединица локалне самоуправе доноси програм мониторинга на својој територији који мора бити у сагласности са програмом Владе,
3. Република и јединица локалне самоуправе обезбеђују финансијска средства за обављање мониторинга,
4. Влада утврђује критеријуме за одређивање броја места и распореда мерних места, мрежу мерних места, обим и учесталост мерења, класификацију појава које се прате, методологију рада и индикаторе загађења животне средине и њиховог праћења, рокове и начин достављања података.
5. Мониторинг може да обавља само овлашћена организација. Министарство прописује ближе услове које мора да испуњава овлашћена организација и одређује овлашћену организацију по претходно прибављеној сагласности министра надлежног за одређену област.
6. Влада утврђује врсте емисије и других појава које су предмет мониторинга загађивача, методологију мерења, узимања узорака, начин евидентирања, рокове достављања и чувања података,
7. Државни органи, односно организације и јединице локалне самоуправе, овлашћене организације и загађивачи дужни су да податке из мониторинга достављају Агенцији за заштиту животне средине на прописан начин,
8. Влада ближе прописује садржину и начин вођења информационог система, методологију, структуру, заједничке основе, категорије и нивое сакупљања података, као и садржину информација о којима се редовно и обавезно обавештава јавност,
9. Информациони систем води Агенција за заштиту животне средине,
10. Министар прописује методологију за израду интегралног катастра загађивача, као и врсту, начине, класификацију и рокове достављања података,
11. Влада једанпут годишње подноси Народној скупштини извештај о стању животне средине у Републици,
12. Надлежни орган локалне самоуправе једанпут у две године подноси скупштини извештај о стању животне средине на својој територији,

13. Извештаји о стању животне средине објављују се у службеним гласилима Републике и јединице локалне самоуправе,

Државни органи, органи локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно о појавама које се прате у оквиру мониторинга емисије и емисије, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са Законом о заштити животне средине и другим прописима. Такође, јавност има право приступа прописаним регистрима или евиденцијама које садрже информације и податке у складу са овим законом.

6. ПРИКАЗ КОРИШЋЕНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

6.1. Методологија за израду стратешке процене

Намена СПУ је да олакша благовремено и систематично разматрање могућих утицаја на животну средину на нивоу стратешког доношења одлука о плановима и програмима уважавајући принципе одрживог развоја.

СПУ је добила на значају доношењем EU Directive 2001/42/EC о процени еколошких ефеката планова и програма (са применом од 2004. године), а код нас доношењем Закона о стратешкој процени (са применом од 2005. године).

Будући да су досадашња искуства недовољна у примени СПУ предстоји решавање бројних проблема. У досадашњој пракси стратешке процене планова присутна су два приступа:

(1) технички: који представља проширење методологије процене утицаја пројеката на планове и програме где није проблем применити принципе за ЕИА јер се ради од плановима малог просторног обухвата где не постоји сложена интеракција између планских решења и концепција, и

(2) планерски : који захтева битно другачију методологију из следећих разлога:

- планови су знатно сложенији од пројеката, баве се стратешким питањима и имају мање детаљних информација о животној средини и о процесима и пројектима који ће се реализовати у планском подручју, због чега је тешко сагледати утицаје који ће настати разрадом планског документа на нижим хијерархијским нивоима планирања,
- планови се заснивају на концепту одрживог развоја и у већој мери поред еколошких, обухватају друштвена/социјална и економска питања,
- због комплексности структура и процеса, као и кумулативних и синергетских ефеката у планском подручју нису примењиве софистициране симулационе математичке методе,
- при доношењу одлука већи је утицај заинтересованих страна и нарочито јавности, због чега примењене методе и резултати процене морају бити разумљиви учесницима процеса процене и јасно и једноставно приказани.

Због наведених разлога у пракси стратешке процене користе се најчешће експертске методе као што су: контролне листе и упитници, матрице, мултикритеријална анализа, просторна анализа, SWOT анализа, Делфи метода, оцењивање еколошког капацитета, анализа ланца узрочно-последичних веза, процена повредивости, процена ризика, итд.

Као резултанта примене било које методе појављују се графикони и/или матрице којима се испитују промене које би изазвала имплементација плана и изабраних варијанти. Графикони и/или матрице се формирају успостављањем односа између циљева плана, планских решења и циљева стратешке процене којима су одређени припадајући/одговарајући индикатори.

Специфичности конкретних услова који се односе на предметно истраживање огледају се у чињеницама да се оно ради као СПУ са циљем да се истраже циљеви плана и дефинишу карактеристике могућих негативних утицаја и дефинишу планске мере за свођење негативних утицаја у границе прихватљивости.

Садржај стратешке процене утицаја на животну средину, а донекле и основни методолошки приступ дефинисани су Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину и Законом о заштити животне средине.

За израду предметне СПУ примењена је методологија процене која је у Србији развијана и допуњавана у последњих 15 година и која је у сагласности са новијим приступима и упутствима за израду стратешке процене у Европској унији^{1, 2, 3}. Примењена је методологија за евалуацију и метод развијен у оквиру научног пројекта који је у периоду од 2005. до 2007. године финансирало Министарство за науку и заштиту животне средине Републике Србије, под називом "Методe за стратешку процену животне средине у планирању просторног развоја логистичких басена" (пројекат је радио Институт за архитектуру и урбанизам Србије из Београда).

Као основа за развој овог модела послужиле су методе које су потврдиле своју вредност у земљама Европске уније. Примењена методологија заснована је на мултикритеријумском експертском квалитативном вредновању еколошких, социјалних и економских аспеката развоја у подручју плана, непосредном и ширем окружењу, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој.

У смислу општих методолошких начела, СПУ је урађена тако што су претходно дефинисани: полазни програмски елементи (садржај и циљеви плана), полазне основе, постојеће стање животне средине. Битан део истраживања је посвећен:

- процени постојећег стања, на основу кога се могу дати еколошке смернице за планирање,
- квалитативном одређивању могућих утицаја планираних активности на основне чиниоце животне средине који су послужили и као основни индикатори у овом истраживању,
- анализи планских решења на основу којих се дефинишу еколошке смернице за спровођење плана и имплементацију, тј. за утврђивање еколошке валоризације простора за даљи развој.

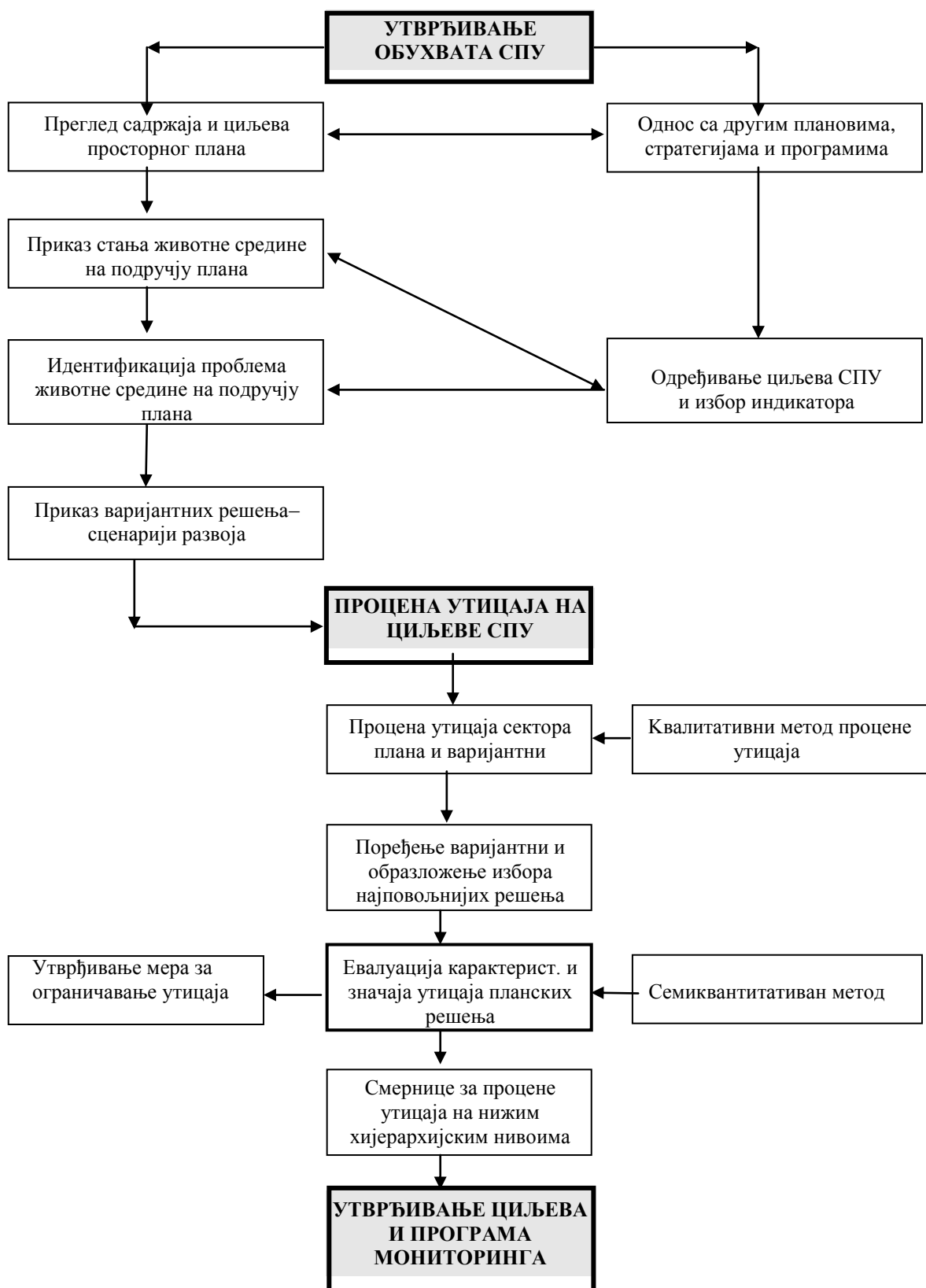
Примењен приступ потврдио је своју вредност у изради преко четрдесет СПУ у земљи и иностранству за различите хијерархијске нивое планирања, а неки од резултата приказани су у врхунским међународним научним часописима (Renewable Energy Journal, Environmental Engineering and Management Journal и др.).

¹ A Source Book on Strategic Environmental Assessment of Transport Infrastructure Plans and Programs, European Commission DG TREN, Brussels, October 2005

² A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive, Office of the Deputy Prime Minister, London, UK, September 2005

³ James E., O. Venn, P. Tomilson, Review of Predictive Techniques for the Aggregates Planning Sector, TRL Limited, Berkshire, UK, March 2004

Слика 6.1. Процедурални оквир и методологија израде СПУ

6.2. Тешкоће при изради Стратешке процене

Непостојање јединствене методологије за израду ове врсте процене утицаја је захтевао посебан напор како би се извршила анализа, процена и вредновање планских решења у контексту заштите животне средине и применио модел адекватан изради стратешког документа за заштиту животне средине.

Поред тога, значајан проблем представљала је чињеница да у нашим условима не постоји информациони систем о животној средини, али ни о простору уопште, као ни систем показатеља (индикатора) за оцену стања животне средине примереним процесу планирања.

Слична је ситуација и са критеријумима за вредновање изабраних показатеља. Из тог разлога је опредељење било за избором индикатора из основног сета индикатора одрживог развоја УН, који су засновани на принципу идентификовања "узрока" и "последица" негативних промена у простору, на основу чега се дефинише "одговор" којим треба минимизирати негативне последице на начин да капацитет простора не буде оптерећен.

За израду Извештаја коришћени су прикупљени расположиви подаци о стању животне средине, услови надлежних институција и подаци који су у том контексту презентовани у оквиру Плана.

7. НАЧИН ОДЛУЧИВАЊА

Због значаја могућих негативних и позитивних утицаја предложеног просторног плана на животну средину, здравље људи, социјални и економски статус локалних заједница нарочито је важно адекватно и "транспарентно" укључивање заинтересованих страна (инвеститора, надлежних државних органа, локалних управа, невладиних организација и становништва) у процес доношења одлука по питањима заштите животне средине на вишем нивоу од досадашње праксе формалног организовања јавне расправе о предлогу просторног плана.

Члан 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 30 дана.

Пре упућивања захтева за добијање сагласности на извештај о стратешкој процени, орган надлежан за припрему плана обезбеђује учешће јавности у разматрању извештаја о стратешкој процени (члан 19). Орган надлежан за припрему плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину извештаја и достављање мишљења, као и времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења плана.

Учешће надлежних органа и организација обезбеђује се писменим путем и путем презентација и консултација у свим фазама израде и разматрања стратешке процене. Учешће заинтересоване јавности и невладиних организација обезбеђује се путем средстава јавног информисања и у оквиру јавног излагања просторног плана.

Орган надлежан за припрему плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа и организација и јавности који садржи сва мишљења о СПУ, као и мишљења изјављених у току јавног увида и јавне расправе о плану. Извештај о СПУ доставља се заједно са извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцене орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на извештај о СПУ у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења орган надлежан за припрему плана доставља предлог просторног плана заједно са извештајем о СПУ надлежном органу на одлучивање.

8. ПРИКАЗ ЗАКЉУЧАКА ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Стратешка процена утицаја на животну средину је процес који треба да интегрише циљеве и принципе одрживог развоја у плановима, уважавајући при томе потребу да се избегну или ограниче негативни утицаји на животну средину и на здравље и добробит становништва.

Значај стратешке процене утицаја на животну средину, поред осталог, огледа се у томе што:

- се заснива на начелима одрживог развоја, предострожности, интегралности и учешћа јавности,
- обрађује питања и утицаје ширег значаја, који се не могу поделити на пројекте,
- утврђује одговарајући контекст за процену утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују детаљније истраживање.

Стратешком проценом утицаја анализирано је постојеће стање животне средине у оквиру планског подручја, значај и карактеристике Плана, карактеристике утицаја планираних садржаја и друга питања и проблеми заштите животне средине у складу са критеријумима за одређивање могућих значајних утицаја Плана на животну средину, а узимајући у обзир планиране намене. У том процесу доминантно је примењен планерски приступ који сагледава трендове и сценарије развоја, а не бави се појединачним пројектима и објектима што је карактеристично за техничко-технолошки приступ, односно израду процена утицаја за појединачне пројекте.

Концепцијски је примењен интегрални приступ који се базирао на интеграцији циљева стратешке процене у планска решења у самом планском процесу који је, иначе, подразумевао паралелну израду оба планска документа. Управо је у том делу и остварен најзначајнији допринос стратешке процене, а то је да План садржи све елементе одрживости са фокусом на аспект заштите животне средине.

Примењени методолошки приступ СПУ базиран је на дефинисању циљева и индикатора одрживог развоја и вешекритеријумској квалитативној евалуацији планских решења у односу на дефинисане циљеве СПУ. У том контексту посебно је значајно нагласити да је СПУ најзначајнији инструмент у реализацији начела и циљева одрживог развоја у процесу планирања. То значи да се СПУ није бавила искључиво заштитом животне средине (мада је генерално фаворизовала), већ и социо-економским аспектом развоја, па су и сами циљеви СПУ дефинисани у том контексту.

У оквиру СПУ дефинисано је 12 циљева одрживог развоја и 14 индикатора за оцену одрживости Плана. Избор индикатора извршен је из основног сета индикатора одрживог развоја УН и прилагођен потребама израде планског документа. Овај сет индикатора базиран је на принципу идентификовања "узрока" и "последика" и на дефинисању "одговора" којим би се проблеми у животној средини минимизирали. У процес вишекритеријумске евалуације укључена су 15 кључних планских решења која су вреднована по основу следећих критеријума:

- величине утицаја,
- просторних размера могућих утицаја и
- вероватноћи утицаја.

Формиране су матрице у којима је извршена вишекритеријумска евалуација одабраних планских решења (15) у односу на дефинисане циљеве/индикаторе (12/14) и критеријуме за оцену утицаја (14), а резултати су приказани матрицама и табеларно. Након тога је извршена процена могућих кумулативних и синергетских ефеката планских решења.

Резултати евалуације указали су на следеће:

- када је реч о негативним ефектима Плана, погоршања стања су процењена као ограничена и у просторном смислу и по интензитету, с обзиром на то да планиране активности не доприносе загађењу ни деградацији простора у мери која може значајно утицати на постојећи еколошки капацитет простора. Негативни утицаји су неминовна последица развоја, а ови утицаји биће минимизирани спровођењем одговарајућих мера заштите;
- побољшања која се могу очекивати реализацијом планских поставки имају позитиван ефекат доминантно у сегменту социо-економских питања. Најзначајнији је свакако допринос одрживом развоју туризма уз очување насељености руралних подручја.

Да би позитивни плански утицаји остали у процењеним оквирима који неће оптеретити капацитет простора, а могући негативни ефекти планских решења минимизирали и/или предупредили, дефинисане су планске смернице и мере заштите које је потребно спроводити у циљу спречавања и ограничавања негативних утицаја Плана на животну средину. Као инструмент за праћење реализације планираних активности и стања животне средине дефинисан је систем праћења стања (мониторинг) за појединачне чиниоце животне средине.

Резимирајући све наведено, као и резултате процене утицаја Плана на животну средину и елементе одрживог развоја, закључак Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је да су План и СПУ анализирали могуће утицаје планираних намена и предвидели потребне мере како би планиране активности имале што мањи утицај на квалитет животне средине и природна добра, што је у функцији реализације циљева одрживог развоја на предметном простору.

ДОКУМЕНТАЦИЈА

ГРАФИЧКИ ПРИЛОГ